
DEMOKRAT PARTİ

T Ü Z Ü K v e P R O G R A M I

Üçüncü Büyük Kongrede kabul edilmiştir)
15. 10. 1951

Güneş Matbaacılık T. A. O.

ANKARA — 1952

KİTAPLIK KİTAPLIĞI		
№:	/ 85-3114	
№:	№:	№:
№:	№:	
LİBRARY: 81-6996		
LİBR:		

DEMOKRAT PARTİ
Tüzüğü

İÇİŞLERİ KURUMU FİHRİSTİ

	<u>Sayfa</u>
İsim ve maksat	5
Üyeler	7
Parti Teşkilatı	7
Büyük Kongre	9
Parti Başkanı	11
Genel İdare Kurulu	11
Hayşiyet Divanları	13
Kademeli Kongreleri	18
İdare Kurulları (Müşterek hükümler)	24
İdare Kurulları (Vazifeleri)	26
Mali Hükümler	29
Parti Meclis Gurubu	32
Belediye ve İl Genel Meclis Gurupları	35
Seçimler hakkında umumî hükümler	37

DEMOKRAT PARTİ TÜZÜĞÜ

(Üçüncü Büyük Kongrede
kabul edilmiştir.)

İSİM VE MAKSAD

Madde 1 — Demokrat Parti, Cemiyetler kanununa göre kurulmuş siyasi bir cemiyettir. Merkezi Ankara'dadır.

İsim ve maksad

Madde 2 — Partinin maksadı: Programında yazılı esasları gerçekleştirmek için kanunun verdiği haklar ve tüzüğünün hükümleri dairesinde çalışmaktır.

ÜYELER

Madde 3 — Demokrat Partiyeye.

Partiyeye alınma şartları

a — Millî Mücadeleye aykırı harekette bulunmamış;

b — Türk milletinin birlik ve istiklâlini parçalamayı hedef tutan veya demokratik esaslara aykırı bulunan ideolojilere sapanmamış;

c — Ağır hapis veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suç yüzünden hapis cezası ile mahkûm olmamış, veya ağır hapisle mahkûm olup da memnu hakları iade edilmiş ve medenî haklarını kullanmağa ehliyetli ve halkca kötü tanınmamış;

ç — Türk kŭltŭrŭnŭ ve partinin prensiplerini kabul etmiş;

d — Evvelce partiden çıkarılmamış;

e — Kanunen siyasi derneklere girmek hakkını haiz yaşta bulunmuş;

olan kadın ve erkek her Türk girebilir.

*İstifa suretiyle
Partiden ayrılanların
yeniden Partiye kabulleri*

İstifa suretile partiden ayrılmış olanların yeniden partiye kabulleri, istifalarının zarurŭ ve haklı bir mazarete dayanıp dayanmadığına gŖre ilçe idare kurulunun mŭtalâası alınarak, İ İdare Kurullarının yazılı mŭsaadesine bağlıdır.

*Partiye giris for-
maliten*

Madde 4 — Uŭncŭ maddedeki vasıfları haiz olup da partiye girmek isteyen her vatan-daş, iki partili tarafından ikametgâhının bulunduğu mahallin veya iř yerinin veya nufus kŭtŭğünde kayıtlı olduğu yerin ocağına tanıtılır ve kendisi de parti programını ve tŭzŭğŭnŭ kabul ettiğine dair bir teahhŭtname verir.

Ocak idare kurulu tarafından yapılan tahkikat ūzerine, kabulŭne karar verildiėi takdirde, ilçe idare kurulunun tasdikinden sonra ūye kŭtŭğŭne kayıt edilir ve kendisine parti ūyesi olduėuna dair bir vesika verilir. Kabule ait evrak ayrı bir dosya halinde ilçe idare kurulunda muhafaza edilir.

Giris isteği kabul olunmışyanların itiraz hakkı

Partiye girmek isteėi kabul olunmazsa il idare kuruluna itiraz edebilir. Verilecek karar kat'idir.

Madde 3 evrakı halinde olmadığı halde Partiye girilenler hakkında yapılacak teklif

Partiye kabul edildikten sonra 3 ūncŭ maddedeki ťartların mevcut olmadığı anlaşılırsa, İ İdare Kurulu tarafından Haysiyet Divanına verilir. Haysiyet Divanınca ūyenin mŭdafaası alınır ve tahkikat neticesine gŖre kaydının terkinine karar verilebilir.

Şu kadar ki, bu muamelenin yapılabilmesi için üyenin kabulünden itibaren iki seneden fazla bir zaman geçmemiş olması lâzımdır. Kanunî maniler bulunduğu takdirde iki sene kaydına bakılmaz. Bu karara karşı Merkez Hahsiyet Divanına itiraz edebilir.

Madde 5 — Kayıtlı oldukları ocak bölgesinden ayrılanlar, ilişkilerini keserek, gidecekleri mahal ocağına müracaat için bir belge alırlar. Ocağın bağlı olduğu ilçe idare kurulundan da üyenin gideceği yerin ilçe idare kuruluna ayrıca bildirilir.

Kayıtlı oldukları Ocak Bölgesinden ayrılanlar

Madde 6 — Partiden istifa, üyenin kayıtlı olduğu ocağa verilir. Son ocak kongresinden itibaren bir sene toplantılarda görülmiyerek adresi bilinmeyen ve nerede bulunduğu belli olmayan üyeler, ocak kütüğüne işaret edilir. Bunlar delege sayısının hesabında nazara alınmaz. Üç sene bu durumda kalanlar veya başka bir siyasi partiye geçenler partiden istifa etmiş sayılırlar.

Partiden istifa eden ve istifa etmiş adaylar

Madde 7 — Naklen başka yere gidenler Partiden istifa edenler veya çıkarılanlarla ölenler ocağın kütüğündeki kayıtlarına işaret edilirler ve ocak mensupları yekûnundan çıkarılırlar. Keyfiyet aynı zamanda ilçeye de bildirilir.

Nakli, istifa, partiden çıkarılma ve ölüm suretiyle ayrılanlar

PARTİ TEŞKİLÂTI

Madde 8 — Parti teşkilâtı şunlardır:

a — Büyük Kongre;

b — Merkez Genel İdare Kurulu;

Teşkilât kademe-leri

c — Parti Meclisi Grubu;

ç — Yüksek Haysiyet Divanı;

d — Merkez Haysiyet Divanı ve İl Haysiyet Divanları;

e — Köy mahalle, bucak, ilçe ve il kongreleri;

f — Köy, mahalle, bucak, ilçe ve il idare kurulları;

g — İl Genel ve Belediye Meclisleri Parti Grupları;

*Parti teşkilâtını
kurulmuş olanlar*

Madde 9 — Parti teşkilâtı idari teşkilâta muvazi olarak kurulur. Ancak lüzum görülen yerlerde Genel İdare Kurulunun tensip ve tasdiki ile idari teşkilât dışında itibarî ilçe ve İl İdare Kurulunun tensip ve tasdiki ile itibarî ilçe ve bucaklar kurulabileceği gibi aynı şekle riayetle bu ilçe ve bucaklar lâğvedilebilir.

*İtibarî teşkilât-
lar*

Ocakların tesisi ve görülecek lüzum üzerine lâğvedilmeleri veya birleştirilmeleri ilçe idare kurulunun teklifi ile İl İdare Kurulu tarafından yapılır. Lâğvedilen ocakların üyeleri başka bir ocağın kütüğüne geçirilir.

Muvakkat kurullar

Madde 10 — Parti teşkilâtı olmıyan yerlerde veya idare kurullarının topdan çekilmeleri ve yedek de bulunmaması suretile inhilâl eden teşekküllerde, bir üst kademe tarafından muvakkat idare kurulları kurulur. Inhilâl eden kuruldan çekilmemiş olanlar muvakkat kurula dahil olurlar. Muvakkat idare kurulları, idare kurulları hak ve vazifelerine sahiptirler.

Muvakkat kurulların şubeleri

Madde 11 — Yeni teşkilât ilk normal kongrevi beklerler Diğer muvakkat idare kurulları,

idare kurulunu veya yedeklerini seçmek üzere ilgili kongreyi en geç bir ay içinde fevkalâde toplantıya çağırırlar.

Mevsim veya diğer şartlar müsait olmadığı veyahut normal kongrenin toplanmasına en fazla üç ay bulunduğu takdirde, muakkat idare kurulu, şartların imkân vermesine veya normal kongreye kadar, üst kademe idare kurulunun kararı ile vazifesine devam eder

BÜYÜK KONGRE

Madde 12 — Büyük Kongre iki yılda bir Genel İdare Kurulunun tesbit edeceği yer ve zamanda toplanır. Genel İdare Kurulu zarurî gördüğü hallerde bu müddeti altı aya kadar uzatabilir. Toplantı zamanı en az iki ay evvel teşkilâta bildirilir.

Büyük Kongre

Gerekli hallerde Genel İdare Kurulu veya Parti Başkanı tarafından veya 20 inci maddenin H fıkrasında yazılı hey'etin üçte iki ekseriyetle vereceği karar üzerine Genel İdare Kurulu tarafından Büyük Kongre fevkalâde toplantıya çağrılabilir. Bu hallerde ancak toplantıyı gerektiren meseleler konuşulur.

Fevkalâde toplantıya toplanan haller

Madde 13 — Büyük Kongre Parti Başkanı ve Genel İdare Kurulu ile Parti Meclis grubu İdare Hey'eti, il kongrelerinden seçilecek üçer ve üye sayısı 5000 i geçen illerden her fazla 5000 üye ve 2500 ü geçen her fazlası için ayrıca gene kongrelerce seçilecek birer üyeden veya yedeklerinden teşekkül eder. Delege seçileceklerin en az bir seneden beri partiye kayıtlı olmaları şarttır.

Büyük Kongrenin sureti teşekkülü

Açılış

Madde 14 — Büyük Kongre, mürettep üyenin mutlak çoğunluğu ile Parti Başkanı tarafından açılır. Çoğunluk yoksa ertesi günü yapılacak toplantıda hazır bulunan üyeler ile açılır.

Haysiyet Divanı-
nın tarzi tesekk-
ülâ

Madde 15 — Büyük Kongre gündemindeki meseleleri konuşmağa başlamadan önce iş'ari oy ile bir Başkan ve iki ikinci başkan ve lüzumu kadar kâtip seçer.

Gündemin tesbiti

Madde 16 — Büyük kongrenin gündemi Genel İdare Kurulu tarafından tesbit olunur. Kongre, gündemine ve çalışma usulüne hâkimdir. Fevkalâde kongre gündemi, davet eden Parti Başkanı veya Genel İdare Kurulu tarafından tesbit olunur.

Faciye ve selâhi-
yeti

Madde 17 — Büyük Kongre partinin en yüksek organıdır. Partiyi ilgilendiren bütün meseleleri inceliyebilir. Parti Genel İdare Kurulunun hesaplarına bakar. Genel İdare Kurulu bütçesini tetkik ve kabul eder. Parti Başkanı ile 14 kişilik Genel İdare Kurulu ve (11) kişilik Yüksek Haysiyet Divanı ile 7 kişilik Merkez Haysiyet Divanı üyelerini seçer.

Seçimler

Büyük Kongrede Başkan ve diğer kurulların seçimleri gizli oy ile yapılır. Kur'a ile taayyün edecek ilden başlamak üzere, delegeler davet sırası ile ve kendi elleri ile reylerini verirler.

Oyların tasnifi için her ilden birer delege seçilmek suretile ayrı bir komisyon teşkil olunur. Bu komisyon kendi arasından bir başkan ve lüzumu kadar kâtip seçer. Tasnif neticesinde en fazla rey alanlar aslî üye ve rey sırası ile bir o kadar üye de yedek sayılır.

Genel İdare Kurulu ve Haysiyet divanı ü-

yeliklerinde vaki olacak boşluk yedeklerden tamamlanır.

Parti program ve tüzüğüne ait teklifler Genel İdare Kurulu veya en az mevcut üyenin 20 de biri tarafından yapılır ve kongre üyelerinin üçte ikisinin oyu ile kabul edilir.

Program ve tüzüğüne ait teklifler.

PARTİ BAŞKANI

Madde 18 — Parti Başkanı partiyi temsil eder. Genel İdare Kurulunun tabii başkanıdır. Parti namına söz söylemek yetkisi başkana aittir. Gerekirse kendisini ilgilendiren işler için Genel İdare Kurulu üyelerinden birisini tevkil eder.

Parti Başkanının vazife ve salâhiyetleri.

Parti Başkanı Cumhurbaşkanlığına seçilirse, Parti başkanlığından çekilmiş sayılır.

Başkanlık inhilâl ettiği takdirde, Genel İdare Kurulu, normal Büyük Kongreye kadar üyelerden birine gizli oyla başkanlık görevini tevdi eder.

GENEL İDARE KURULU

Madde 19 — Genel İdare Kurulu kendi üyeleri arasından bir kâtip ve bir muhasip seçer.

Madde 20 — Genel İdare Kurulu büyük kongreden sonra partinin en yüksek organı olup vazifeleri şunlardır:

Genel İdare Kurulunun vazife ve salâhiyetleri.

a — Parti program ve tüzüğü hükümleri-

ne, kongre kararlarına göre partinin bütün teşkilâtını idare etmek.

b — Lüzumlu görülen yerlerde teşkilât yapmak;

c — İl kongrelerince İdare Kurullarına seçilen üyelerin seçimlerini tetkik etmek, gereken kararları vermek;

ç — Teşkilâtı lüzum göreceği her yönden teftiş ettirmek ve teftiş neticesine göre lüzumunda veya 24 üncü maddede yazılı hallerde alâkalıların hepsini veya bir kısmını işten el cektirmek, inzibati karar ittihazını icabettiren meseleleri, lüzum görürse Merkez Haysiyet Divanına havale etmek;

d — Her intihap dairesi için bu dairenin çıkartmakta olduğu milletvekili adedinin 5 de biri nisbetinde merkez adayını tâyin etmek ve yoklama ile tesbit olunan adaylarla birlikte ilân eylemek;

e — Parti program ve tüzüğünün tatbiki, mesai şeklinin tanzimi, ihtisas komisyonları ve bürolar teşkili ile sair lüzumlu gördüğü hususlar hakkında talimatnameler yapmak;

f — Parti prensiplerini yaymak için bütün neşir ve telkin vasıtalarından faydalanmağa çalışmak;

g — İl bütçelerini tetkik ve kabul etmek ve lüzumu halinde bütçeye tahsisat ilâvesine ve muayyen mevzulara sarfedilmek üzere istikraz akdine karar vermek;

h — Partinin umumi faaliyet ve siyaseti hakkında teşkilâtı tenvir etmek, Genel İdare Kurulunun mahallî vaziyetler hakkında tenev-

vür etmesini sağlamak ve icabında Genel İdare Kurulunun isteyeceği hususlar hakkında fikir ve mütalâalarını almak üzere, bütün il İdare Kurulları Başkan veya vekilleri ile İl İdare Kurulları tarafından seçilecek ikişer üyeden teşekkül eden bir hey'eti, senede en az iki defa tâvîn edeceği mahalle davet etmektir.

HAYSIYET DİVANLARI

Madde 21 — Aşağıdaki maddelerde yazılı hareketlerde bulunan parti mensupları hakkında tahkikat yapmak ve inzibatî karar vermek vazifesiyle illerde ve merkezde Haysiyet Divanları kurulur.

Madde 22 — İl Haysiyet Divanı İl kongrelerinde seçilen beş ve Merkez Haysiyet Divanı, Büyük Kongrece seçilen yedi ve Yüksek Haysiyet Divanı da yine büyük kongrece seçilen onbir üyeden ibarettir. İnhilâl vukuunda seçimde sırası ile daha az oy alanlardan divan tamamlanır. Haysiyet Divanlarına seçilecek asil ve yedeklerinin en az iki senedenberi partiye kayıtlı olmaları lâzımdır.

Haysiyet Divanlarının kurulu ve seçimi.

Her divan kendi üyelerinden bir başkan seçer. Parti içinde faal hiç bir vazife divan üye ve başkanlığı ile birleşemez. Parti meclis grubundaki faal vazifeler bundan müstesnadır. Divanların müzakere nisabı mürettep adetlerinin mutlak ekseriyetidir. Divanların müddeti illerde bir, merkezde iki yıldır.

Madde 23 — İnzibat hükümleri şunlardır:

İnzibat hükümleri

a — Yazılı olarak dikkati çekme;

b — Bir kongre devresince idare kurulları üyeliğine, delegeliğe ve partinin sair faal vazifelerine seçilmemek veya seçilmiş ise uzaklaştırılmak suretile muvakkat çıkarma; (Haysiyet Divanı bu müddetin başlangıcını tâyin eder);

c — Partiden çıkarma;

İnzibatî hükümlerin tatbikini gerektiren haller

Madde 24 — İnzibatî hükümlerin tatbikini gerektiren haller şunlardır:

a — Parti programına, tüzük ve tefsirleri ile talimatname hükümlerine ve bunlardaki esaslara uygun olarak parti Genel Kurulu veya diğer parti idare kurulları tarafından verilen kararlara aykırı hareketlerde bulunmak;

b — Yukarıdaki fıkrada yazılı esaslara uymayan neşriyat yapmak, veya bu yoldaki neşriyatı tahrik etmek;

c — Her türlü seçimlerde parti kararı olmadan müstakilen adaylığını koymak, diğer partiler veya bağımsızlara rey vermek veya onların lehine propoganda yapmak veya parti namına tesbit ve ilân edilen adaylar aleyhinde açık veya gizli olarak çalışmak; onların isimlerini oy pusulasından çıkarmak veya onların yerine başka isimler vazmak;

Bu cihetler neşir suretile yapılmış ise inzibatî hüküm, çıkarmadır.

ç — Partiyi şahsî menfaatlerine âlet etmek ve bu maksatla parti nüfusunu istismara tevessül etmek, parti içindeki tesanüdü ve teşkilât kademelerinin ahenk ve faaliyetlerini bozacak hareketlerde bulunmak; parti içinde şahsiyetle uğraşmağı adet edinmek;

d — Umumiyetle siyasi hayatta parti baki-

mından nezahet ve sevgiyi tesanüt ve itimadı bozacak veya partinin birliğini tehdit edecek fesatkarane hareketlerde bulunmak;

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hususlardan dolayı bu hareketlere ittilâdan itibaren bir sene ve her halde hâdiseden itibaren üç sene geçtikten sonra takibat yapılamaz.

Madde 25 — Bir partili hakkında disiplin takibatı açmak salâhiyeti, sevk edilmesini icabeden Haysiyet Divanına göre İl İdare Kurulları ile genel idare kuruluna attır.

Disiplin takibatı
açılmak istendiği
yetti

Takibata karar verilmeden evvel bu kurullarla tahkikata lüzum görülürse gerek kendi üyelerini gerek alt kademelerdeki diğer bir kuruluş veya üyesini bu hususta görevlendirebilirler

Aleyhine müracaat edilen partili ile bunu ihbar veya bundan şikâyet edenler mensup oldukları kurullarda bu işin müzakeresine iştirak edemezler. Bunların iştirâk etmemesi müzakere nisabının tahassülüne mani bulunduğu takdirde eksikler yedeklerden ikmal edilir. Yine mümkün olmazsa en yakın il idare kuruluna tevdi olunur.

Madde 26 — Muhtelif kademelerdeki idare kurulları münhasıran kendi faaliyet ve işgal mevzularına dahil olan ve başka kurullarda veya illerde vazifeli partililerin faaliyetlerine taallük etmiyen hususlarda, gerek doğrudan doğruya, gerek mensuplarının şikâyeti üzerine, disiplin takibatı yapılmasını istedikleri takdirde, sevki icabeden Haysiyet Divanına göre, İl İdare Kuruluna veya Genel İdare Kuruluna müracaat ederler. Bu müracaatlar kademelere riayet ve delilleri şikâyete bağlanmak suretile yapılır.

Her kademe kurulu bu husustaki mütalâasını isterse, bu evraka ilâve edebilir.

*Haysiyet Divan-
larına intikali
eden hususların
birinci derecede
tetkik şekli.*

Madde 27 — Birinci derecede tetkikatta bulunan Haysiyet Divanları, aleyhine disiplin takibatı istenen kimsenin müdafaasını aldıktan sonra, işi müzakere eder ve karara bağlarlar. Lüzum gördükleri takdirde alâkadarları da çağırır ve dinlerler.

Haysiyet Divanı kararları alâkalıya ve takibata karar veren kurula yazı ile tebliğ olunur.

İnzibat kararları gerekirse, fiilin derecesine göre doğrudan doğruya çıkarma kararı da olabilir.

*Merkez Haysiyet
Divanının vazife
ve salâhiyeti.*

Madde 28 — Merkez Haysiyet Divanı II Haysiyet Divanlarınca verilen ve itiraz yolu ile gelen inzibat kararlarını tasdik, tadil veya kaldırma suretile kat'i olarak neticelendirir. Kararların aleyhde tadili için ilgilinin sözlü veya yazılı müdafaası alınmak şarttır.

Merkez Haysiyet Divanı tetkikatını evrak üzerinde yapar. Ancak lüzum gördüğü hallerde ilgiliyi dinleyebilir ve mahallinde de tahkikat yaptırabilir.

Madde 29 — II İdare Kurulları ile Haysiyet Divanları üyeleri hakkında birinci derecede karar vermeğe Merkez Haysiyet Divanı salâhiyetlidir. Bu kararlara karşı yüksek Haysiyet Divanına itiraz olunabilir. Şu kadar ki itiraz kararın infazını durduramaz.

Madde 30 — Merkez Haysiyet Divanı, illet Haysiyet Divanlarının inhiâl etmesi veya mahallince esbabı mucibeye dayanılarak lüzum

gösterilmesi hallerinde disiplin takibatının diğer bir il Haysiyet Divanına nakline Genel İdare Kurulunun talebi ile karar verir.

Madde 31 — Yüksek Haysiyet Divanı:

a — Merkez Haysiyet Divanı tarafından birinci derecede verilen kararları, itiraz üzerine tetkik ve kat'i karara bağlar.

b — Genel İdare Kurulu ile Yüksek ve Merkez Haysiyet Divanı üyeleri hakkında, Büyük Kongrede itiraz edilebilmek üzere birinci derecede inzibat hükümleri verebilir.

c — Genel İdare Kurulunun talebi ile tüzüğü tefsir eder.

Madde 32 — Yüksek Haysiyet Divanının birinci derecedeki kararlarına karşı itiraz vukuunda:

Büyük Kongre bu itirazları, her ilden bir delegayı ihtiva eden bir komisyona havale eder. Komisyonun tanzim eylediği rapor umumî heyyette okunarak müzakere edilmeksizin kabul veya red şeklinde rey'e konulur.

Parti Meclis Grubuna dahil üyelerin gruba taallük etmeyen fiil ve hareketlerinden dolayı karar vermek salâhiyeti merkez Haysiyet Divanı ile Grup Haysiyet Divanından mürekkep müsterek divana aittir. Bu divan kendi içinden bir başkan seçer. Bu divanın kararları kat'îdir.

Madde 33 — Haysiyet Divanlarınca birinci derecede verilecek kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren 15 gün zarfında gerek hakkında hüküm verilen ilgililer ve gerek takibata karar veren il veya Genel İdare Kurulu tarafından itiraz edilebilir.

Yüksek Haysiyet Divanının varlığı ve salâhiyeti.

Müsterek Divan

Haysiyet Divanlarınca verilen kararlar için itiraz şekli ve müddeti

İl Haysiyet Divanı kararlarına karşı olan itirazlar ilgililer tarafından Merkez Haysiyet Divanına gönderilmek üzere İl İdare Kuruluna verilir. İl kurulu kendi cevabı ile birlikte bunu Merkez Haysiyet Divanına gönderir. İtiraz eden İl İdare Kurulu ise bunun bir suretini ilgiliye tebliğ ederek 10 gün zarfında cevap vermesini bildirir. Cevap verilmemiş ise keyfiyet işaret edilerek evrak Merkez Haysiyet Divanına gönderilir.

İl Haysiyet Divanlarından verilen kararların çıkarılma kararları

İl Haysiyet Divanından verilen çıkarılma kararları aleyhine itiraz olmasa dahi bunların infazı Merkez Haysiyet Divanının tasdikine bağlıdır. Şu kadar ki, İl Haysiyet Divanı çıkarılma kararı ile beraber bu karara maruz olan kimseye partideki bütün fiili vazifelerinden el çektirebilir.

Çıkarma kararının infazı partinin kütüğünden kaydının silinmesi demektir. Kesinleşen çıkarılma kararları bütün teşkilâta bildirilir.

Kat'ileşen çıkarılma kararları için Genel İdare Kurulu yeniden tetkik taleptir.

Madde 34 — Haysiyet Divanlarının itiraz üzerine verecekleri kararlar kat'idir. Ancak Yüksek Haysiyet Divanının ve Merkez Haysiyet Divanının tasdiki ile kat'ileşen çıkarılma kararlarının, bir defaya mahsus olmak üzere, bir kere daha tetkik edilmesini, Genel İdare Kurulu, aynı Haysiyet Divanından talep edebilir.

İL, İLÇE, BUCAK VE OCAK KONGRELERİ

Teşkilât kademe-leri kongreleri

Madde 35 — Kongreler yılda bir toplanır.

Kongrelerin toplanma sırası

Madde 36 — Kongrelerin normal toplanma zamanı Ağustos iptidasından başlar, Ocak ayının sonuna kadar devam eder.

Ocak kongrelerinin fevkalâde toplantısı Ocakta kayıtlı üyelerin üçte birinin teklifi üzerine veya resen bucak idare kurulunun gösterdiği lüzuma göre ilçe idare kurulunun kararı ile yapılır.

Fevkalâde Kongreler

Bucak kongresinin fevkalâde toplantısı, bu çağa bağlı ocak idare kurullarından yarısının teklifi üzerine veya resen ilçe kurulunun göstereceği lüzuma göre İl İdare Kurulu kararı ile yapılır.

İlçe kongresinin fevkalâde toplantısı ilçeye bağlı Bucak idare kurullarının çoğunluğunun teklifi üzerine veya resen İl İdare Kurulunun göstereceği lüzuma göre ve her iki halde Genel İdare Kurulu kararı ile yapılır. İl kongresinin fevkalâde toplantısı il'e bağlı ilçe idare kurullarının çoğunluğunun teklifi veya resen Genel İdare Kurulu kararı ile yapılır. Fevkalâde toplantılar da ancak toplantıyı gerektiren meseleler konuşulur.

Madde 37 — Ocak kongre toplantılarına, o yerin parti ocağına kayıtlı her üye mazereti olmadıkça gelmeğe mecburdur.

Senelik alâde kongrelerin sureti teşekkülü

Madde 38 — Bucak kongresine, köy - mahalle ocağına kayıtlı bulunan üyenin elliye kadar olan kısmı için üç, bundan yukarı sayıda üyenin beher 50 fazlası için birer; ilçe kongresine, Bucak çevresindeki ocaklarda kayıtlı bulunan üyenin 500 ze kadar olan kısmı için üç ve bundan yukarı sayıda üyenin beher iki yüz ve fazlası için birer; İl kongresine ilçelerde kayıtlı bulunan üyenin bine kadar olan kısmı için üç ve bundan yukarı sayıda üyenin beher bin ve fazlası için birer delege seçilir. Üst kademeler idare kurulları üyeleri oya katılmamak şartile kongrenin tabii âzalarıdır.

Delegeler

Müstakil ocakların seçecekleri delege sayısı

Madde 39 — Doğrudan doğruya ilçeye bağlı müstakil ocaklar, ilçe kongresine bucaklardan seçilen delege nisbetinde ve doğrudan doğruya il'e bağlı müstakil bucaklarda il kongresine ilçelerden seçilen delege nisbetinde, delege seçerler.

Kongreye davet

Madde 40 — Kongreler en az 15 gün evvel ilân edilmek ve kongreye iştirak edecek üyelerin her birine davetiye gönderilmek veya bir cetvele imzası alınmak suretile kendi idare kurulu tarafından davet edilir. Davetiye veya cetvelde kongrenin günü saati ve mahalli yazılmak şarttır. Ayrıca kongrede bulunan üyelerin adı ve soyadını ihtiva eden bir liste yapılarak altı başkan ve kâtipler tarafından imza edilir. Gerek davetiye makbuzları veya imzalı cetvel, gerek liste, kongre zabıt ve evrakına bağlı olarak muhafaza edilir.

Nisabın tayini

Madde 41 — Kongreler kendi idare kurullarının başkanları veya idare kurulunun çekilmesi takdirinde üst kademe idare kurulunca memur edilecek bir üye tarafından yoklama yapıldıktan sonra üyelerin en az üçde biri ile açılır. Üçte bir nisbetinde üye bulunmazsa toplantı ertesi güne bırakılır. Ve mevcut üye ile açılır. Bundan sonra bir başkan bir ikinci başkan ve lüzumu kadar kâtip seçilir.

İtirazların tetkiki

Alt kademe kongresinin yolsuzluğuna veya seçilen delegelerin fazla olduğuna veya şahıslarına dair itirazların kongreden en az üç gün evvel kongre kademesi idare kuruluna verilmiş olması lâzımdır. Aksi halde kongrede vaki olacak itirazlar tetkik edilemez. İdare kurulu bu itirazı ve buna ait tahkikat ve delilleri bir dosya halinde kongreye tevdi eder. Ancak vaki olacak itirazlar ocak kongresinde ise kongreye iştirak

eden üye sayısının beşte biri, bucağ ve ilçe ve il kongresinde ise iştirak edecek delegelerin beşte biri tarafından yapılmış olması lâzımdır. Kongre bunu kendi üyeleri arasında kur'a ile seçilen beş kişilik bir komisyona havale eder. Komisyon derhal toplanarak işi tetkik eder sonra raporunu verir. Bu işin müzakeresinde yalnız itiraz eden ile aleyhine itiraz olunan taraftan birine ve komisyon sözcüsüne söz verilir. Başkasına söz verilmez. Raporun kabul veya reddi açık veya gizli oya konulur. Oy neticesi kat'idir.

Fazla delege seçildiği hakkındaki itiraz kabul edilirse fazla olan miktarda delege kur'a ile ayrılarak o delegelerin bu sıfatları kalkar.

Eğer itiraz toplu delegeler hakkında vaki ise bu delegelerin mensup olduğu parti teşkilâtı alfabe sırasına göre ele alınır ve delegeler teker teker reye konulur. Hakkında reye müracaat edilen delege reye iştirak edemez.

İl kongreleri hakkındaki şikâyetlerin tetkiki Genel İdare Kuruluna aittir. Genel İdare Kurulunun kararı kat'idir.

Madde 42 — Kongrede aşağıdaki esaslara riayet olunur.

a — Söz hakkı yalnız üyelerindir. Dinleyiciler müzakereye iştirak edemez ve söz alamaz.

b — Kongrelerde seçimler gizli oyla yapılır.

c — Seçimlerde her kongre üyesi aday gösterilebilir.

ç — Gösterilen adaylar kongre salonunda uygun bir yere herkesin görebileceği şekilde yazılır.

Kongrelerde riayet olunacak esaslar

d — Eğer kongre mevcudunun üçte ikisi isterse idare kurulları seçimlerinden maada seçimler açık oyla da yapılabilir.

e — Açık oyla yapılacak seçimlerde teklif edilen adlar birer birer oya konulur.

Kongre Başkanının vasıf ve selâhiyetleri

Madde 43 — Kongre başkanlığını ifa etmekte olan başkan veya ikinci başkan kongrenin inzibatını temin zabıtların tutulmasını mürakabe etmekle mükelleftirler.

Kongrenin intizamını, söz hakkını ihlâl edenleri, tahrikat yapanları, sadet dışında konuşanları menetmek icabında bunları kongre haricine çıkarmak onun selâhiyeti dahilindedir. Bu hususta alacağı kararlar kat'idir.

Gündemin tesbit ve tadili

Madde 44 — Her kongrenin gündemi kendi kademesi idare kurulları tarafından tesbit olunur. Normal kongrelerde bu gündem kongre kararı ile tadil edilebilir.

Kongreler işlerini kolaylaştırmak için lüzum gördükleri miktarda komisyon seçerler.

Kongre çalışmalarında riayet edilmesi gereken hususlar

Madde 45 — İlk önce idare kurulunun yıllık raporu okunur. Rapor ve idare kurulunun hesap vaziyeti hakkında müzakere ve karar verilmeyen seçim yapılamaz. Aksi halde muamele yapılmamış sayılır.

Madde 46 — Kongreler kendi kademelerindeki bütün parti işlerinin yapılmasını incelemek ve bu hususlarda karara varmak ve partiyi alâkadar eden bütün hususlar hakkında konuşmalar yapmak selâhiyetini haizdirler. Bu maksatla:

a — Kendi kademeleri idare kurullarının mahallî hareket ve faaliyetini inceler. Gerek bunlar hakkında ve gerek gelecek çalışma dev-

resi için yeni idare kurullarınca yapılması lâzım gelen hususlar hakkında lüzum gördüğü kararları verir. İdare kurullarının hesaplarını tetkik ile kabul veya red eder. Gelecek devreye ait olarak idare kurullarınca hazırlanan bütçeleri aynen veya tadilen kabul eder.

b — Delegeler tarafından partiyi alâkadar eden bütün mevzulara dair yapılacak teklifleri müzakere etmeği kabul veya reddeder.

c — Ocak kongreleri beş, bucak ve ilçe kongreleri yedi ve il kongreleri dokuz kişilik idare kurulları seçerler. Rey sarasında daha sonra gelenler yedek itibar olunur.

İdare Kurulları seçimi

Yine 13 ve 38 madde mucibince üst kongreye gidecek delegeleri seçerler.

Seçimlerde reyler müsavi çıktığı takdirde aralarında kur'a çekilir.

İdare kurulu üyelerinin ve yedeklerinin seçiminde oyların sayılması kongrede kur'a ile tâyin edilen beş kişilik bir komisyon tarafından alenen yapılır. Bunların hepsinin imzası ile yapılacak iki nüsha mazbatadan biri kongre zaptına bağlanır, öteki kongre başkanının imzasını havi bir tezkere ile birlikte derhal üst kademeye idare kuruluna gönderilir.

Madde 47 — İdare kurullarında bulunanlar veya bunlardan her hangi bir sebeple kuruldandan çekilmiş olanlar kendi kongrelerine delege olarak seçilemezler. Ancak şahıslarına taallük eden hususlarda söz alabilirler.

Delege seçilmeğe mâni haller

İdare kurulu üyeleri kendi kongrelerinde oya katılmamak şartıyla kongre sonuna kadar müzakereye iştirak ve söz söylemek hakkını haizdirler

Kongre zabıtları

Madde 48 — Kongreye müteallik zabıtlar kongre başkan, ikinci başkan ve kâtipler tarafından imzalanır. Bütün zabıt, evrak, mazbata ve raporlar iki nüsha olarak tanzim ve biri kendi idare kuruluna diğeri üst kademe idare kuruluna en kısa bir zamanda gönderilir.

İDARE KURULLARI HAKKINDA MÜŞTEREK HÜKÜMLER

İdare Kurullarında vasıfe alacak Partililer

Madde 49 — İdare kurulları kendi kademeleri kongreleri tarafından gizli oyla seçilir. En az altı aydan beri partiye kayıtlı olmıyanlar veya haklarında muvakkat çıkarma kararı olup da henüz müddeti doldurmıyanlar idare kurullarına seçilemezler. Baba, ana ile çocuklar ve kardeşler ve karı koca aynı idare kurulunda bulunamazlar. İdare kurulu üye ve başkanlığı hangi kademe olursa olsun başka bir idare kurulu üye ve başkanlığı ile birleşemez.

Milletvekilleri, il ve daha aşağı kademelerdeki parti kurullarında haysiyet divanı dahil vasıfe alamazlar.

Vasıfe takatini

Madde 50 — İdare kurulları ilk toplantılarda gizli oyla kendi aralarından bir başkan, bir ikinci başkan, bir muhasip ve bir kâtip seçerler, ve eski idare kuurlundan işi devir alırlar.

Başkan: İdare Kurulunu temsil eder. Bu sıfatla parti teşkilât kademeleri ve mahallindeki hükümet vesair müesseseler mümessilleri ile temas eder yazılan kâğıtları hesap işlerinde muhasib üye ile kademeler arasındaki yazışmalarda kâtip üye ile birlikte imza eder.

İkinci Başkan: Başkanın yardımcısıdır. Kendisine vereceği işlere bakar. Başkan bulunmadığı zaman onun görevini yapar. Ve onun yerine kâğıtları imzalar.

Muhasib üye: Kurulun hesap işlerine bakar. Kanun, tüzük ve talimat mucibince lâzım gelen muhasebe defterlerini tutar; sarfiyatın kurul kararına uygun olmasından başkanla birlikte sorumludur. Aidatı muntazam tahsil, başka varidat bulmak imkânlarını kurula teklif ve kademenin malî vaziyeti hakkında kurulu tenvir eder.

Kâtip üye: Kanun, tüzük ve talimat dairesinde lâzım gelen defterlerle ocaklarda üye kütüğünü öteki kademelerde idare kurulu zabıtlarını tutar kararlarını yazar ve imza ettirir. Dosyaları başkanla birlikte muhafaza eder. Vazifedarlar kurulun para, eşya, defter, dosya ve evrakının korunmasından, Genel İdare Kurulunca yapılacak talimatnamede yazılı görevlerinin tamam olarak yapılmasından birinci derecede sorumludurlar.

Madde 51 — İdare kurulları çoğunlukla ve en az haftada bir toplanırlar. Aksine karar verilmedikçe müzakerelerinde kurul üyelerinden başkası bulunmaz. Kararlarını konuşma nisabının çoğunluğu ile verirler. Mazereti olmadığı halde üst üste belirli üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılır. Ancak bu hükmün tatbib edilebilmesi için idare kurulları mutata toplanma günlerini saat ve mahallini karar defterinde bütün üyelerin imzası ile tesbit etmeleri mutata dışındaki içtimalara davetin de tarih saat ve mahalli yazılarak imza ettirilmesi ve toplantı-

Kurul Toplantıları

Müstafi edilecek Kurul Üyeleri hakkında hükümler

da bulunanların isimleri her zabıta yazılı olması şarttır. İstifa etmiş sayılan üye üst kademe idare kuruluna şikâyette bulunabilir. Bu kurulun vereceği karar kat'idir.

Kurulların müddetleri ve münhaller

Madde 52 — İdare kurullarının müddetleri müteakip kongrelerine kadar devam eder. Bu müddet içinde vefat, istifa veya sair bir sebeple kuruldan ayrılanların yerine en fazla oy alan yedek üye getirilir.

İDARE KURULLARININ VAZİFELERİ

İdare Kurullarının vazife ve yetkileri

Madde 53 — İdare kurullarının umumî vazifeleri şunlardır:

a — Parti prensiplerini her fırsattan faydalanarak yaymak. Halkın partiye karşı sevgisini arttırmak.

b — Tüzük hükümlerini, talimatname icaplarını, Genel İdare Kurulu kararlarını, üst kademenin vereceği talimatı, kendi kademesi kongresinin kararlarını yerine getirmek; kendine bağlı teşkilâtı idare ve mürakabe etmek, kademelerin faaliyetini tanzim etmek.

c — Memleket işlerine alâkadar olmak, seçimlerde parti namına aday gösterilecekler hakkında fikir ve mütalâalarını üst kademe idare kuruluna bildirmek parti adaylarını kazandırmak için faaliyette bulunmak.

ç — Kendi kongrelerinde görüşülecek işleri hazırlamak. Senelik hesap raporu ile gelecek yıl bütçesini yaparak kongreye sunmak.

d — Partililer arasındaki geçimsizliği önlemek ve icabında ara bulmak.

e — Partiyi kuvvetlendirmek ve genişletmek ve bu hususta gerekli gördüğü düşünceleri bir üst kademeye bildirmek; parti gelirinin en elverişli şekilde toplanması ve yeni gelir kaynakları bulunması için tedbirler almak.

f — Kendi görevlerine ait işler hakkında partililerin yardımından faydalanmak. Komisyonlar kurmak ve fikir ve mütalâalarını almak üzere karma toplantılar yapmak.

g — Parti teşkilâtı arasında iş ve vazife bakımından vaki faaliyetlerde acele bir lüzum olmadıkça bir üst kademedan yukarı kademe ile yazışmaya girmiyerek mertebe silsilesine riayet suretile alt ve üst kademe ile nezahet, sevgi dairesinde sözlü ve yazılı münasebette bulunmak ve samimi tesanüdü devam ettirmek (Acele hallerde daha üst kademeye yazılanın bir sureti aynı zamanda kendi kademesine de bildirilecektir.)

h — Kendi çevrelerinde partinin durumu ve üye mikdarı hakkında her altı ayda bir üst kademeye rapor vermek ve alt kademedan bu raporları istemek ve takip etmektir.

Madde 54 — İdare kurulları kendi çevreleri içindeki bütün siyasî faaliyetlerle yakından ilgilenerak, ilin içtimai, iktisadî, sıhhi ve Bayındırlık işleri hakkında il genel meclisleri içindeki parti mensuplarını tenvir ve bunların faaliyet istikâmetini tâyin etmek; bunları, talimat dairesinde, grup halinde teşkilâtlandırmak seçimlerde yapılması lüzumlu işleri mahallin icaplarına göre tâyin, tanzim ve idare etmekle görevlidirler.

Siyaset faaliyet

Memur hakları

Madde 55 — İdare kurulları ve başkanla-
rı:

a — Genel idare kurulunun muvafakatını almadan kendi çevrelerini aşan parti umumî siyaseti hakkında beyanatta bulunamazlar. Kendi kademelerine tekabül eden resmî makamlardan yukarı makamlarla muhabere edemezler.

Lüzum görecekları ahvalde, bir üst kademe idare kuruluna bildirilerek onun vasıtası ile ta-
kipde bulunurlar.

b — Bağlı buldukları üst kademe ile ir-
tibatlarını kesmeğe karar veremezler. Dinlete-
medikleri şikâyet ve talepleri varsa o kademeye
de malûmat vermek suretile bir üst kademeye
bildirirler.

Madde 56 — İdare kurulları için lüzumuna
göre alınacak memur, kâtip ve hademelerin o
işe alınması işten çıkarılması tahsisatının tâyini
ve arttırılması kurul kararı ile yapılır.

*Teftişin teftiş
ve mürakabe*

Madde 57 — Her idare kurulu kendisine
bağlı her mertebeden idare kurullarının defter
leri, hesapları, iç ve dış her nevi parti faaliyet-
leri hakkında gerek kendi, gerek görevlendire-
ceği partililer vasıtasile teftiş ve mürakabe sa-
lâhiyetini haizdir. Teftiş neticesinde kanun, tû-
zük ve talimat hükümlerine göre defter, zabıt
ve saire bulunmadığı görülürse bunların temi-
ni için lâzım gelen tedbirleri aldırır. Teftiş edi-
len kurulun muamelelerinde yolsuzluk veya du-
rumunda parti menfaatlerine aykırılık görülür
ve tahkikatın selâmeti icap ettirirse kurulun
kısmen veya tamamen işten el çektirilmesine il-

çeden küçük teşekküller için il idare kurulunca ilçe ve iller için genel idare kurulunca karar verilir. Pek acele hallerde derhal genel idare kurulunun tasvibini almak şartile il idare kurulu geçici olarak bu salâhiyeti kullanabilir. İşten el çektirme parti içindeki bütün vazifelerinde teşmil edilebilir.

*İşten el çektirme
gözetil*

Madde 58 — İl idare kurulunun işten el çektirme kararından dolayı ilgililer Genel İdare Kuruluna şikâyet edebilirler. Verilecek karar kat'idir.

Madde 59 — Kongrelerce seçilen yeni idare kurullarına, kurula ait defter, zabıt ve dosyaların ve hesap ve mevcudun devrinden imtina veyahut tebliğ edilen işten el çektirme kararına muhalefet edilmesi 24. maddenin A, B, fıkraları mucibince inzibat takibatını icabettirir.

MALİ HÜKÜMLER

Madde 60 — Partinin geliri:

Parti gelirleri

a — Parti üyelerinden yılda 120 kuruştan az olmamak ve 120 lirayı geçmemek üzere alınacak yardım paralarından.

b — Partiye yapılacak bağışlardan.

c — Piyango, temsil, konser, müsamere, balo, güreş, koşu, gezi ve buna mümasil müsabaka ve eğlenceler tertibi suretile elde edilecek paralardan;

ç — Takvim, rozet, hüviyet varakaları hasılatından.

d — Bir defaya mahsus olmak üzere Ankara'da ve diğer imkân görülecek mahallerde yapılacak binalar için alınacak bağışlardan ibarettir.

*Üst kurullara
ayrılacak hisse*

Madde 61 — Ocak, bucak, ilçe ve il idare kurulları gelirlerinin yüzde 10 nisbetindeki miktarını üst kurullara verirler.

Piyango tertibi

Madde 62 — Piyango ancak Genel İdare Kurulunun müsaadesi ile yapılabilir. Müsaade takdirinde o ilin hudutları dahiline münhasırdır. Temsil, konser, müsamere, balo, güreş, koşu, gezi ve mümasil müsabaka ve eğlenceler ter tibi İl İdare Kurulunun müsaadesi ile ve onun mürakabesi altında yapılır.

*Genel İdare Kurulu-
nün inkar eden hususları*

Takvim, rozet, hüviyet varakaları yaptırılması ve sattırılması münhasıran Genel İdare Kuruluna aittir. Lüzumu takdirinde klişe, kâğıt, defter ve emsali hazırlattırılıp bedeli mukabilinde teşkilâta dağıtılmak, münhasıran Genel İdare Kuruluna aittir.

Bu maddeye muhalif hareket edilmesi 24 üncü maddenin A fıkrası mucibince disiplin takibatını istilzam eder.

*Parti paralarının
muhafazası*

Madde 63 — Parti paraları banka olan yerlerde bankalarda durur. İdare kurulu başkan ve muhasip üyelerinin çift imzası ile çekilir.

Barf yetkisi

Yirmi beş liraya kadar olan masraf bilâhare kurul kararı alınmak üzere başkan ve muhasip üye tarafından birlikte yapılabilir. 25 liradan fazla masrafın kurul kararı ile yapılması lâzımdır.

İdare Kurulu başkan ve üyeleri kademelerinin masraflarından ve borçlarından partinin

mevcut parasının, demirbaşlarının vesair eşyasının muhafazasından partiye karşı müteselsilen mesuldür.

Madde 64 — Parti Genel İdare Kurulu partinin maksadına hâdim olacak gayrimenkulü iktisaba ve devir ve ferağa salâhiyettardır. Parti Genel İdare Kurulu parti maksadına medar olmak üzere istikraz akit ve bu salâhiyetini İl İdare kurullarına teşmil edebilir.

Gayri menkul
alemler ve satımı

Madde 65 — İdare kurulları, Genel İdare Kurulu tarafından yapılacak muhasebe talimatnamesi dairesinde hareket edeceklerdir.

Muhasebe
matnamesi

PARTİ MECLİS GRUBU

Parti Meclis grubu

Madde 66 — Demokrat Parti programını tahakkuk ettirmekle mükellef olan partiye mensup milletvekilleri Demokrat Parti Meclis Grubunu teşkil ederler.

Grup toplantıları ve çalışma usulleri

Madde 67 — Demokrat Parti Meclis Grubu mürettep üyelerinin mutlak ekseriyeti ile toplanır ve bu tüzükde gösterilen haller dışında çalışma usullerini kendisi tesbit eder.

Grup Başkanı ve idare kurulu seçimi

Madde 68 — Parti Başkanı milletvekili olduğu takdirde parti grubunun da tabii başkanıdır. Grubun ayrıca bir başkanı, iki başkan vekili ve on bir üyeden mürekkep idare kurulu vardır. Grup idare kurulu başkanı, başkan vekilleri ve üyeleri grup mensupları tarafından her içtima devresi başında gizli oyla ve mutlak ekseriyetle seçilir. Mutlak ekseriyet bulunmazsa aynı usulle ikinci defa seçim yapılır. Bunda da mutlak ekseriyet bulunmazsa en fazla oy kazanmış olanlar arasında istenilen sayısının iki misli ayrılarak bunlar için üçüncü defa oylama yapılır. Bunda nisbi ekseriyet kâfidir. Oylarda müsavat olursa kur'a çekilir. Grup idare kuruluna seçilen başkan ve üyeler kabinede vazife aldıkları takdirde İdare Kurulundan çekilmiş sayılırlar.

Madde 69 — Parti Meclis Grubunca her içtima devresi başında meclis başkanlık divanı için tesbit edilen adaylarda yukarıdaki maddede kabul edilen esaslar dahilinde seçilirler.

Temelî yetkisi

Madde 70 — Tabii başkan grup başkanı veya ikinci başkanı grup ve idare kurulu içtima-

larına başkanlık eder ve grubu temsil ederler. Grup işlerinden mesul olan grup idare hey'etidir.

Madde 71 — Genel idare kurulunca lüzum görülen hallerde, grup idare veya umumî hey'eti Genel İdare Kurulu ile müşterek toplantılar akdeder.

Müşterek toplantılar

Madde 72 — Grup üyeleri, sayısı idare kurulunca tesbit edilecek ihtisas komisyonlarına ayrılırlar. Her komisyon gizli oy ile içlerinden bir başkan ve bir kâtip seçer.

Ihtisas komisyonları

Madde 73 — İdare Kurulu, B. M. M. faaliyetinin devamı müddetince en az haftada bir defa ve başka zamanlarda lüzum görüldükçe toplantı yaparlar.

Madde 74 — İdare Kurulu hesap durumu hakkında üç ayda bir gruba izahat verir.

Madde 75 — Mecliste herhangi bir mesele hakkında grup namına söz söylemek ve icabederse sözcüyü tâyin etmek idare kuruluna aittir. Müzakereler esnasında icabına göre gurup üyeleri grup sözcüsüne yardım eder.

Sözcü tayini

Madde 76 — Herhangi bir mesele hakkında B. M. M. nde gensoru yapılabilmesi grup umumî hey'etinin kararına bağlıdır.

Gensoru ve sözcü soru hakkında hükümler

Gensoru talepleri grup gündemine diğer meselelerden önce alınır.

Sözlü sorular için soru verilmeden evvel grup idare hey'etinin mütalâasına müracaat olunur.

Madde 77 — İzinli olarak veya sair suretlerle Meclisten ayrılacak olan grup mensupları önceden grup başkanından izin alırlar.

İzin müsaadesi

Madde 78 — Grup mensuplarının ihtisalarına ve kendilerine tevdi edilen vazifelere göre komisyonlarda ve meclisin her içtimasında her mesele ile meşgul olmaları ve müzakerelere iştirak etmeleri ve partiyi alâkadar eden hususlarda hassas bulunmaları lâzımdır.

*Grup kararlarına
riayet @ükellefi-
yeti*

Madde 79 — Grup üyeleri grup umumî hey'eti kararları hilâfına hareket edemezler. Ve oy veremezler. Müzakerelerde bulunmamak kararlardan haberdar olmamak veya müzakerelerde aksi mütalâada bulunmuş olmak mazaret teşkil etmez.

Grup ahdatı

Madde 80 — Her üye umumî hey'etçe kararlaştırılacak miktarda grup idare kuruluna ahdat vermeğe mecburdur. Teberruat da kabul olunur.

*Grup Haysiyet
Divanı*

Madde 81 — 82 inci maddede yazılı hareketlerde bulunan grup mensupları hakkında idare kurulunun veya parti mensuplarının müracaat üzerine tahkikat yapmak ve inzibatî karar vermek üzere grup umumî hey'eti tarafından gizli oyla seçilmiş beş kişilik bir grup haysiyet divanı kurulur. Ayrıca iki yedek üye de seçilir. Bu hey'et içlerinden birini gizli oyla başkan seçer. Ve birine de kitabet vazifesini verir. İdare Kurulunun başkan ve üyeleri Haysiyet Divanına seçilemezler. Heyet tam teşekkül etmedikçe karar verilmez. Aslî üyeden birinin hastalık veya sair sebeplerle içtimada bulunmaması halinde yedeklerden alınacak üye ile Haysiyet Divanı teşekkül eder.

Haysiyet Divanı üye ve yedekleri her içtima devresi başında gizli oyla ve mutlak ekseriyetle seçilir. Mutlak ekseriyet bulunmazsa 68 inci madde de kabul edilen usulle seçim ikmal edilir.

*İnzibati hâküm-
lerin tatbikini
gerektiren haller*

Madde 82 — İnzibati hükümlerin tatbikini gerektiren haller şunlardır:

a — Parti Grubunun şeref ve haysiyetini muhıl hareketler,

b — Bu fasılda yazılı hükümlere aykırı fiiller (Grubu ilgilendirmeyen ve fakat parti program ve tüzüğüne aykırı bulunan hareketlerden dolayı inzibati ceza tertibi 32 inci maddenin son fıkrasındaki divana aittir.)

*İnzibati hüküm-
ler*

Madde 83 — İnzibati hükümler aşağıda yazılıdır.

a —Yazılı dikkati çekme.

b — Geçici olarak gruptan çıkarma.

*Grup Haysiyet
Divanı kararları.
na itiraz*

Madde 84 — Haysiyet Divanının kararlarına karşı umumî hey'ete itiraz olunabilir. Bu toplantıda Haysiyet Divanı Başkan ve üyeleri bulunabilir. Ve müzakereye iştirak edebilirler. Fakat oy veremezler. 82 inci madde de yazılı haller haysiyet divanı mensupları tarafından işlenirse bunlar hakkında tahkikat icrası umumî hey'etçe seçilecek dokuz kişilik hususî bir komisyona tevdi olunur.

İL GENEL MECLİSİ VE BELEDİYE MECLİSLERİ GRUPLARI

*Belediye ve İl
Genel Meclis su-
rupları*

Madde 85 — Demokrat Partinin temsil edildiği her il merkezinde bir (Demokrat Parti İl Meclis Grubu ile D. P. Belediye Meclis Grubu) ve Belediye Meclisi bulunan yerlerde bir (D. P. Belediye Meclis Grubu) kurulur.

Grup idare Kurulları üye sayısı

Madde 86 — İl meclisleri ile belediye meclislerinde kurulacak olan bu grup idare kurulları meclislerin üye sayısı 20 yi mütecaviz ise beş değilse üç üyeden teşekkül eder.

Grup idare kurulları meclislerin partili üyeleri tarafından gizli rey ve üyelerin mutlak ekseriyeti tarafından seçilirler.

Vasife taksimi

Madde 87 — Grup idare kurulları kendi aralarından bir başkan bir de kâtip seçerler. Grup idare kurulunun bir karar defteri bulunur. Bu deftere idare kurullarında ve gruplarında verilen kararlar yazılır.

Grup idare Kurullarının vazife ve salâhiyeti

Madde 88 — Grup idare kurulunun vazifesi mensup olduğu meclisteki üyeler arasında tesanüdü temin ve meclislerin faaliyetini tanzim etmek meclis gündemindeki meseleleri takip ederek bunlar hakkında daha evvelden bir karar alınması icabedenler varsa bunları Parti mensubu üyelerle müzakere ederek bir karara bağlamaktır.

Üyelerin mükellefiyeti

Madde 89 — Meclislerin partili üyeleri grup çoğunluğunca verilen kararlar hilâfına hareket edemezler. Ve oy veremezler. Müzakereelerde bulunmamak kararlardan haberdar olmamak veya müzakerelerde aksi mütalâada bulunmuş olmak mazeret teşkil etmez. Grup kararları hilâfına hareket disiplin cezasını icabettirir.

Çalışma süresi

Madde 90 — Meclislerin her içtima devresi başında yeniden grup idare hey'eti seçimi yapılır. Mahallin en yüksek idare kurulları başkanları grup idare kurullarının tabii üyesidir. Bu sıfatla grup toplantılarına da iştirak ederler. Rey ve söz sahibidir. Meclislerde herhangi bir

Mahallin en yüksek idare kurulu başkanı grup idare kurulu tabii üyesidir

mesele hakkında grup namına söz söylemek icabederse sözcü tâyin etmek grup idare kurulu na aittir.

Madde 91 — Valinin senelik raporu veya belediye başkanı hakkında verilecek ademi kifaye kararları için grup umumî hey'etinin kararı alınmak şarttır.

SEÇİMLER HAKKINDA UMUMİ HŪKŪMLER

Milletvekilliği adaylığı:

Madde 92 — Milletvekilliği için aday gösterilmesini isteyen talipler partice yoklamaya tâbi tutulurlar. Yoklamalar gizli reyyle yapılır. Yoklama kurulu her seçim bölgesindeki ocak ve bucak başkanları ile ilçe ve il idare kurulları üyelerinden teşekkül eder. Yoklamalar ilçe merkezlerinde aynı gün ve saatte cereyan ederler. İl idare kurulu üyeleri reylerini merkez ilçede veya müşahit sıfatı ile gittikleri ilçelerde kullanırlar. Yoklama neticeleri ilçelerden birer zabıtla tesbit ve il merkezine bildirilir. İl merkezleri ilçelerden gelen mazbataları birleştirerek yoklama neticesini genel idare kuruluna arz eder. Genel İdare Kurulu yoklamadaki rey sırasını bozmaksızın o seçim bölgesinin çıkaracağı milletvekili adedine göre ve kesirler iller lehine hasredilmek suretile bu adaylara beş de bir nisbetindeki merkez adaylarını da ilâve ettikten sonra hepsini parti namına aday ilân eder.

Milletvekilliği adaylık yoklaması

Genel Meclis üyeliği adaylığı:

Madde 93 — Genel meclis seçimlerinde aday gösterilmelerini isteyen talipler adaylık istedikleri ilçede yoklamaya tâbi tutulurlar.

Genel Meclis üyeliği adaylık yoklaması

Yoklamalar gizli reyyle yapılır. Yoklama kurulları ilçe dahilindeki ocak ve bucak başkanları ile ilçe idare kurullarından teşekkül eder. Ve il idare kurulunun tâyin edeceği müşahitlerin nezaretinde çalışır. Yoklama neticesi bir zabıtla tevsik olunur. Rey sırası bozulmaksızın kazananlar genel meclis üyeliği için parti adayı olarak seçim kuruluna bildirilir. Ve yoklama zabtının bir sureti il idare kuruluna gönderilir.

Belediye Meclis Üyeliği adaylığı:

Madde 94 — Belediye meclis üyeliği için aday gösterilmesini isteyen talipler yoklamaya tâbi tutulurlar. Yoklamalar gizli reyyle yapılır. Yoklama Kurulu belediye hududu dahilindeki ocak, bucak ve ilçe idare kurulları ile merkez ilçelerde il idare kurulları üyelerinden teşekkül eder. Yoklama neticesi bir zabıtla tesbit olunur. Ve rey sırası bozulmaksızın adaylık hakkını kazananlar parti adına aday gösterilirler. Belediye hududu dahilinde müteaddit idarî ilçeler bulunursa bu ilçelerdeki parti teşkilâtı kendi hisselerine düşen nisbette üye adayı seçmek üzere yukarıdaki şekilde yoklama yaparlar.

*Belediye Meclisi
üyeliği adaylık
yoklaması*

Müteferrik hükümler:

Madde 95 — Parti kademelerindeki muvakkat idare kurulları milletvekilliği genel meclis üyeliği ve belediye meclis üyeliği seçimleri adaylıkları için yapılması gereken yoklamalarda rey kullanamazlar.

*Muvakkat kurul.
lar yoklamalarda
rey kullanmazlar.*

Madde 96 — Partiye kaydı tarihinden itibaren altı ay geçmedikçe hiç bir partili milletvekilliği, genel meclis üyeliği ve belediye meclis üyeliği için parti adına aday gösterilemez. Memurlardan bu şart aranmaz.

*Parti adayı olm.
bilmek için*

Madde 97 — Milletvekilliği adaylığına talip olanlar genel idare kuruluna veya il idare kurullarına genel meclis ve belediye meclisi üyelikleri adaylığına talip olanlar il ve ilçe başkanlıklarına müracaat edebilirler. Bu müracaatda derhal yoklama kurullarına tevdi olunur.

Adaylar için müracaat

Madde 98 — Genel İdare Kurulu seçimlerden önce seçim işlerini tüzük hükümlerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak üzere bir yoklama talimatnamesi tanzim ve müracaat müddetlerini tesbit ederek teşkilât kademelerine tevdi eyler.

Adaylık yoklama talimatnamesi

SON MADDELER

Madde 99 — 25/6/949 tarihli tüzük hükümleri kaldırılmıştır.

Madde 100 — Parti müessislerinin isim ve meslek ve oturdukları yer aşağıda yazılır.

1 — **Celâl Bayar**: Eski Başbakan — İstanbul Milletvekili.

Meşrutiyet Caddesi Alevok Ap. No. 5

2 — **Prof. Fuad Köprülü**: İstanbul Milletvekili, Atatürk Bulvarı No. 311.

3 — **Refik Koraltan**: İçel Milletvekili, Mithat Paşa Caddesi No: 58.

4 — **Adnan Menderes**: Kütahya Milletvekili, Kavaklıdere Güven Mah. Güneş Sokak No: 4.

BÜYÜK KONGRE MÜZAKERE USULLERİ

(İhtisai Büyük Kongrede
21/6/1949 da kabul edilmiştir.)

Madde 1 — Parti Başkanı kongre delegelerinin en gencinden iki kişiyle yoklama yaptırarak ekseriyetin mevcudiyetini görünce kongreyi açtığını beyan ve kongreye işari rey ile evvelâ bir kongre başkanı seçilmesini teklif eder. Seçilen başkan yerini işgal edince kongre, yine işari rey ile iki ikinci başkan ve 12 kâtip seçer.

Acısız, Riyaset
Divanının teşkil
kâtibi

Madde 2 — Başkanlar ile kâtipler kongre divanını teşkil ederler. Kongre divanı, müzakereleri idare, kongrenin insibütünü temin, evrakı muhafaza, zabıtları tanzim ile mükelleftir.

RAPORUN OKUNMASI

Madde 3 — Kongre Başkanı, ilk olarak Parti Başkanına, Genel İdare Kurulu raporunu okunmak üzere söz verir; rapor ya bizzat başkan veya yahut Genel İdare Kurulu üyelerinden biri tarafından okunur.

Raporun okunması

KOMİSYONLAR

Komisyonlar

Madde 4 — Kongre, aşağıda gösterilen sayıda komisyonlar teşkil eder. Bunlardan maada, işlerin mahiyetine göre ayrıca komisyonlar tertip ve teşkil olunabilir.

Bu komisyonlar şunlardır:

a — Program komisyonu,

b — Tüzük komisyonu,

c — Hesap ve bütçe komisyonu,

d — Merkez Haysiyet Divanı kararlarına vukubulan itirazları tetkik komisyonu,

e — İstekler komisyonu,

f — Ana dâvalar komisyonu,

Komisyonların
kuruluş tarzi

Madde 5 — Her komisyon Demokrat Partinin il teşkilâtı sayısınca birer üyeden teşkil edilir. Her il delegeleri bu üyeyi aralarından seçerler.

Seçilenlerin isimleri, derhal kongreye bildirilir.

Komisyon Divanı

Madde 6 — Her komisyon, kendine bir başkan bir ikinci başkan, bir sözcü ve iki kâtip seçer. Bunlar, komisyonların divanını teşkil ederler.

Gündemin tayini

Divan, gündemi tanzim eder. Bununla beraber komisyon gündemine hâkimdir. Başkan müzakereyi idare ve ınzibatı temin eder.

Komisyonun teşekkül nisabı mürettep üyenin üçte biridir.

Gözetim tarzi

Komisyon kendine havale edilen işlerin

icabına göre, tâli ihtisâs komisyonları teşkil eder.

Komisyon her hangi bir mevzuun Büyük kongrede izah ve müdafaasını üyelerden birine verebilir; Komisyon müzakerelerine her delege iştirak ile mütâkâsâm bildirebilir. Şu kadar ki, komisyonda üye olmıyanlar rey veremezler.

Komisyon mazbataları, divan tarafından imzalanır. Evrakın muhafazası kâtiplere mevduur.

Mazbata tanzimi

Her komisyon başkanı divanı teşkil edenlerin isimlerini ve tanzim ettikleri mazbataları evrakı ile birlikte kongre divanına verir. Mazbata kongrede müzakere edilerek kongrenin tasvibinden sonra kat'iyet kâşbeder.

KONGRE MŪZAKERELERİNİN İDARESİ

Madde 7 — Büyük kongrede müzakereler gündemdeki sıraya göre cereyan eder. Kongre gündemindeki sıranın değiştirilmesi veya bir meselenin gündeme alınması kongre kararına bağlıdır.

*Müzakere gün-
dem sırasına göre
cereyan eder*

Söz isteyenlerin adını, soyadını ve delegesi bulunduğu ili beraber söylemesi lâzımdır.

Başkan, toplantıyı açınca gündemi bildirir. İmkân varsa gündem bir gün evvel delegelerin ittilâna muhtelif vasıtalarla ulaştırılır.

Madde 8 — Müzakereler söz isteği sırasıyla cereyan eder. Başkan, Parti Başkanı ile Genel Kurul üyelerine ve komisyonlar başkanı ile şüacülerine söz verir.

*Söz isteđi ve ter-
cih sırası*

KONGRE ZABITLARI**Kongre başlıkları:**

Madde 9 — Kongrenin bitiminde kongreye taallük eden bütün evrak ve zabıtlar kongre başkanı tarafından, Parti Başkanına, bir mülferdat pasulası ile teslim edilir.

DEMOKRAT PARTİ
Programı

DEMORAT PARTI PROGRAMI FİHRİSTİ

	<u>Sayfa</u>
Umumi Prensipler	47
Adalet İşleri	54
MİLLİ EĞİTİM İşleri	55
Sanayi İşleri	57
Tekel İşleri	60
Ticaret İşleri	60
Orman İşleri	64
Maliye İşleri	64
Bayındırlık ve Ulaştırma İşleri	66
Umumi Sağlık İşleri	68
Sosyal Meseleler	68

DEMOKRAT PARTİ

PROGRAMI

(İkinci Büyük Kongrede değiştirilen
ve ilâve edilenler, yanında bir ★
işaretiyle gösterilmiştir.)

UMUMİ PRENSİPLER

Madde 1 — Siyasî hayatımızın, birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan Demokrat Parti, Türkiye Cumhuriyetinde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumî siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadile kurulmuştur.

Kuruluş amacı

Madde 2 — Partimiz, demokrasi esaslarına en uygun devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna kanidir.

En uygun devlet şekli Cumhuriyettir.

Madde 3 — Partimiz, demokrasiyi, millî menfaate ve insanlık haysiyetine en uygun bir prensip olarak tanır ve Türk milletinin siyasî olgunluğuna inanır.

Demokrasi prensipi

Madde 4 — Geniş ve ileri mânasile demokrasi, bütün devlet faaliyetlerinde millî irâdeyi ve halkın menfaatini hâkim kılmak, yurddaşın ferdî ve içtimai bütün hak ve hürriyetlerine sahip olmasını gerçekleştirmek, yurddaşlar arasında hukuk eşitliğini, karşılıklı sevgi ve saygıyı ve iktisadî menfaatlerde ahengi sağlamaktır.

Demokrasinin taahhüdü

Madde 5 — Aile ve mülkiyet esaslarına dayanan Türk cemiyetinde, içtimai adalet ve insa-

İçtimai adalet ve insani temeldeki prensipleri

ni tesanüt prensiplerinin millî vicdanda çalışmayı vazife biliriz. İnsanlık hayisyyetinin korunması için çalışmak istiyen her işsiz yurddaşa iş bulunmasını, ihtiyarlık, hastalık ve sakatlık gibi hallerde yurddaşların yardım görmelerini, demokrat bir cemiyetin başlıca hedeflerinden savarız.

İçtimai iş bölünmelerinde ahenk tesisi

Madde 6 — İçtimai iş bölümünün tabii neticesi olarak, çiftçilik, işçilik, tüccarlık, sanayicilik, avukatlık ve memurluk gibi, yurddaşların teşkil ettikleri iş ve çalışma zümrelerinin karşılıklı münasebet ve menfaatlerin, umumî menfaat çevresi içinde, içtimai adalet ve insanî tesanüt prensiplerine uygun olarak ahenkleştirilmesi lüzumuna ve imkânına inanıyoruz.

İçtimai ve iktisadî sahalarda teşkilatlanma

Madde 7 — Umumi hayatta her bakımdan muvazeneli ve ahenkli bir gelişmenin sağlanması için, yalnız siyasi partiler kurulmasını, yani, sadece siyasi sahada teşkilatlanmış olmayı kâfi görmüyoruz; milletimizin iktisadî ve içtimai sahalarda da sür'atle teşkilatlanması ve daha şuurlu bir birliğin tecellisi için işçilerin, çiftçilerin, tüccar ve sanayicilerin, serbest meslekler mensuplarının, memur ve muallimlerin, yüksek öğretim talebesinin mesleki içtimai ve iktisadî maksatlarla cemiyetler, kooperatifler ve sendikalar kurmalarını gerekli buluyoruz.

★ Bütün bu meslek ve tesanüt teşekküllerinin manevî şahsiyet olarak her türlü siyasi tesir ve maksatlar dışında kalmaları şartıyla, işçi sendikalarının grev hakkının tanınması fikrindeyiz.

İnsanlık ana haklarının korunması

Madde 8 — Partimiz, insanlık haysiyetine ve bu haysiyetin ancak insanlık ana haklarının teminat altında bulunması ile korunabileceğine inanılır ve bütün devlet mevzuatında bu pren-

şibe aykırı hükümler bulunmamasına dikkat etmeği başlıca vazife sayar.

Madde 9 — Millî iradenin tam tecellisi, seçimlerin her türlü müdahaleden uzak ve serbest olarak gizli rey ile yapılmasına, ve siyasi partilerin eşit haklara sahip bulunmasına bağlıdır. Seçimlerin serbestliğini bozacak hareketleri, millî hâkimiyete karşı işlenmiş bir suç addederiz.

Madde 10 — Milletvekilliği seçimlerinin tek dereceli olmasını, Seçim Kanunumuzda, bu esasa göre ve yurdaşın seçme ve seçilme haklarını daha geniş emniyet altına almak maksadile değişiklikler yapılmasını lüzumlu görmekteyiz.

Madde 11 — Devlet memurlarının, seçimlere iştirak dışında, hiçbir siyasi faaliyette bulunmamaları ve siyasi partilere girmemeleri lüzumuna kaniiz. Yalnız, yüksek öğretim mensupları, mesleklerinin mahiyeti itibarile, bundan müstesnadırlar.

Madde 12 — Memleketimizin istiklâlini ve ya toprak bütünlüğünü bozmayı, yurddaş ana haklarını kayıtlamayı gaye edinen, veya, memleket dışındaki siyasi teşekküllere bağlı olan, siyasi cemiyet ve partilerin kanun dışı sayılmasını isteriz.

Madde 13 — Yurddaşlar arasında müşterek bir tarihin yarattığı kültür ve ülkü birliğine dayanan ve her türlü ayrımcı temayülleri reddeden bir milliyetçilik telâkkisine bağlıyız.

Partimiz, bütün yurddaşları, din ve ırk farkı gözetmeksizin, Türk sayar ve Türk olmanın bütün haklarına sahip tanır. Kanunî vazifelerini yerine getiren her ferde iyi bir yurddaş gözüle bakarız. Bu ana görüşlerin tatbikatta da yer bulmasına dikkatle çalışacağız

Millî iradenin tam tecellisi

Tek dereceli seçim

Devlet memurlarını siyasi faaliyette bulunmamaları

Kanun dışı sayılmasını istediğimiz siyasi teşekküller

Milliyetçilik telâkkimiz

Eğitim ve öğretim müesseselerimizi, böyle bir milliyetçilik idealinin tahakkukunda vazifeli saymaktayız.

*Layihelik anlayışı-
mız*

★ **Madde 14** — Partimiz lâikliği devletin siyasette, dinle hiç bir ilgisi bulunmaması ve hiç bir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması mânasında anlar ve lâikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini reddeder; din hürriyetini diğer hürriyetler gibi insanlığın mukaddes haklarından tanıtır.

Dini tedrisat

Gerek dini tedrisat meselesi ve gerekse din adamlarını yetiştirecek müesseseler kurulması hususunda mütehassıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zarurîdir. Üniversite içinde yer alacak İlahiyat Fakültesi ve ilmi mahiyette mümasil müesseseler. Millî Eğitim Bakanlığının bu kabül müesseseleri gibi muhtar olmalıdırlar.

Dinin siyaset âleti olarak kullanılmasına. yurttaşlar arasında sevgi ve tesanüdü bozacak şekilde propaganda vasıtası yapılmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesine musamaha olunmamalıdır.

*İnkılâpçılık an.
layışımız*

Madde 15 — Partimiz, inkılâpçılığı, daima değişen dünya ve memleket şartları karşısında hayatın dinamizmine sür'atle uymak, Türk milletini her bakımdan ileri bir seviyeye erdirmek. ve geçmişten kalan geri ve zararlı gelenekleri her sahada kökünden tasfiye etmek için, gereken bütün hamlelerin hemen tatbika konulması mânasına anlar.

*Halkçılık anlayışı-
mız*

Madde 16 — Halkçılığı, hiçbir şahsa veya zümreye imtiyaz tanınamak, kanunlarda ve memleket idaresinde halkın menfaatlerini korumak mânasında anlıyoruz. Hükümet ve idare, halkla beraber ve halk için olmalıdır.

Madde 17 — Devletçiliği, iktisadî alanda uzun zamandanberi devam eden boşluğu bir an evvel doldurmak, iş hacmini genişleterek yurtdaşların geçim ve refah seviyesini yükseltmek için, devletin, gerek doğrudan doğruya iktisadî faaliyetlere girişmesi, gerekse nizamlara teşvik ve yardım yollarile hususî teşebbüs ve sermayenin umumî menfaate en uygun şekilde ve sür'atle gelişmesinde vazife alması mânâsında anlıyoruz.

Devletçilik: anlaşılmaz

Özel teşebbüs ve sermaye faaliyet ve tasarruflarının devlet tarafından nizamlanması, özel teşebbüs menfaatlarıyla genel menfaatin te'lifi ve korunması zaruretinden ileri gelmektedir.

Bizim devletçiliğimiz, iktisadî şartlarımızın ve ihtiyaçlarımızın çizdiği yoldur.

Madde 18 — Dış politikamız, milletlerin hukuk eşitliğine, milletlerarası siyasi, iktisadî ve kültürel işbirliğine, kolektif güvene, iyi komşuluk münasebetleri esasına dayanmalıdır. Millî varlığın ancak millî kuvvetle korunabileceği kanaatine bağlı kalmakla beraber, milletler birliği gayesini hedef tutacak barışçı ve açık bir dış siyasetin, memleket menfaatlerine en uygun ve realist yol olduğuna inanıyoruz.

Dış Politika

Madde 19 — İç işlerimizde, hükümeti ve teşkilâtını, halkın dışında ve üstünde bir varlık değil, sadece halk tarafından âmme vazife ve hizmetlerini görmek üzere kurulmuş bir idare cihazı saymak, esaslı bir prensibimizdir. İyi bir idarenin gayesi, devletle bütün muamele ve münasebetlerinde, yurtdaşa tam bir emniyet verebilmektir. Memurlara verilen kanunî salâhiyetlerin, idarî otorite temini bahanesile, keyfî olarak kullanılması temayüllerini önlemeyi vazife edineceğiz.

İç İşlerimiz

İyi bir idare cihazı kurabilmek için, vazife-
nin icabettirdiği salâhiyetle mesuliyet hudutla-
rını kesin olarak tâyin eylemek şarttır. Bütün
salâhiyetlerin mahdut ellerde toplanması ve me-
suliyetin za'afa uğraması neticelerini doğuran
bürokratik zihniyet ve usullerin terki lüzumuna
kaniiz.

*Belediye ve İl
Genel Meclisle-
rinin geniş yetki-
lerle tehciz*

Madde 20 — İllerin özel ihtiyaçlarını ye-
rinde görüp karşılamak ve halkın idareye işti-
rak ettirilmesi prensibini tahakkuk ettirmek
maksatlarla kurulmuş olan İl Genel Meclislerle
Özel İdare ve Belediyeler bütün vazifelerinin
ifasında, gereken genişlikte, yetkilerle techiz o-
lunmalıdır.

İllerde idare âmirlerine ve memurlarına ve-
rilen yetkilerin de genişletilmesini, yine işlerin
yerinde görülmesi ve sür'atle yürütülmesi baki-
mindan, lüzumlu görmekteyiz.

*Üstün vâdeler ço-
kuma plânlar ha-
zırlanmalıdır*

Madde 21 — İl Genel Meclisleri ve Beledi-
yeler; beşer senelik çalışma plânları tanzimine
sevkedilmeli, ve bu plânlar merkezde mahallî
idarelere yol göstermek vazifesile kurulacak bir
teknik büronun evvelden tetkikine tâbi tutul-
malıdır.

Şehir sınırları içindeki kara ve deniz taşıt
vasıtalarının ve diğer ticarî mahiyette umumî
hizmet işletmelerinin, belediyelere devrini tabii
buluyoruz.

*Devlet hayatında
dâim gelişmeler
siyasî tesisler di-
ninde kalmalıdır*

Madde 22 — Devlet hayatında, bütün ida-
re şubelerimiz için, siyasî tesisler dışında ihtisas
heyetlerince, umumî plân ve programlar hazırlan-
masını, ve bunların usûl dairesinde kanun
laştırılmasını lüzumlu görmekteyiz

*Devlet memurla-
rının durumu
üzerindeki etkisiz-
ler*

Madde 23 — Devlet vazifelerinin günden
güne artması ve devletin siyasî ve idarî bünye-
sinde iktisadî karakterin daha belirgin hale gel-

mesi yönündeki gelişme, memur meselesini umumî hayatın çetin bir meselesi haline koymuştur.

Memurların, her şeyden evvel, halka hizmet duygusu taşımaları, vazife ve mesuliyetlerine bağlı ve ehliyet ve ihtisas sahibi olmaları şarttır. Bu hususların sağlanması için bilhassa şu esaslar üzerinde önemle durulmasını gerekli buluyoruz:

a) Memurların hâl ve âtilerinin emniyet altına alınması, aylıkların, memur ve emeklileri geçim kaygısından kurtaracak dereceye getirilmesi.

b) Memurların tâyin, terfi, cezalandırılmaları hususlarının, takdirden ziyade objektif usullere bağlanması.

★ c) İhtisas ve diploma hakları mahfuz kalmak şartıyla meslekî kabiliyet ve ehliyetleri olduğu takdirde tahsil durumları nazara alınmaksızın bilûmum âmme hizmetlerinde çalışan vatandaşlara derecelerini tamamlamak suretiyle yükselme imkânlarının sağlanması.

ç) Çocukların okutulmasında memurlara kolaylıklar gösterilmesinin usulleştirilmesi.

Madde 24 — Bütçemizin büyük bir kısmını memur ve emekli aylıkları teşkil ettiğinden, memurlarımızın terfihi meselesi, sayıca az ve fakat yüksek vasıflı ve verimli memurla iş görme prensibinin tatbikine bağlı bulunuyor. Bu idare cihazının daha rasyonel bir görüşle tanzimini ve memur sayısını artırma yönündeki temayüllerin kesin olarak önüne geçilmesini zarurî kılmaktadır.

★ **Madde 25** — Amme hizmetlerinin ifası sırasında doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak yapılan her türlü suiistimalleri ehemmiyetle takip ederek sür'atle intaç etmeği vazife biliriz.

Memurların ter-
fihi

II

HÜKÜMET İŞLERİ

ADALET İŞLERİ

Tek yargı cihazı:

Madde 26 — Bir memlekette adâlet işleri-
nin görülmesi, milli iradenin ifadesi olan kanun
hükümlerinin yerine getirilmesi demek olduğun-
dan, bu işin, aynı mercie bağlı bir tek yargı ci-
hazı ile yani kaza birliği usulüne göre sağlan-
ması lüzumuna inanıyoruz. —

*Yargı elemanları-
nın terfihı*

Madde 27 — Yargı işini görmekte olan ele-
manların, yaşama şartları bakımından, uygun
bir refah seviyesi içerisinde bulunmaları esas-
tır. Bu itibarla, yargıçlarımıza ve mahkemeleri-
mizin memur ve kâtiplerine kolayca yaşama larını
sağlayacak imkân ve vasıtalar bulunmalıdır.

Anayasanın 56 ıncı maddesinde gösterildiği
üzere, özel ödenek kanunları yapılarak, kendi-
lerine refah ve güvenlik getirecek çare ve ted-
birler alınmalıdır.

Kaza kademesi:

Madde 28 — İlk mahkemelerde tek hâkim-
sistemi asıldır. İlk mahkemelerle yargıtay ara-
sında ikinci bir kaza kademesinin kurulmasını,
partimiz, adalet için yeni bir teminat sayar. —

*Adaletin sağlan-
masında kolaylık:*

Madde 29 — Adaletin sağlanması, ucuz.
kolay ve aynı zamanda süratli olmalıdır. Bu ga-
yeleri, zamanımız icaplarına ve memleketimizin
sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak ger-
çekleştirmek emelindeyiz. Bunun için de, usul
kanunlarımızda değişiklikler yapılmalıdır.

Madde 30 — Adalet cihazlarımızı meyda-
na getiren mahkemelerimizin derli toplu bir ku-
ruluş sistemine bağlanması lazımdır. Mahkeme-
lerimiz, dereceler, görevler ve yetkiler itibariy-
le, muntazam bir düzene göre kurulmalıdır.

*Tevkij ve cezaer-
lerinin ayrılması:*

Madde 31 — Suçtan sanık olanlarla suçlu
oldukları için ceza çekmekte olanlar aynı yerde-

tutulamazlar. Bu sebeple tevkif evlerinin ceza evlerinden ayrı kurulması zarurîdir.

Ceza evlerinin, insanlığa yakışır şartlara uygun olarak düzenlenmesi icap eder. Sağlık, sosyal ve medenî şartlar bakımından, ceza evlerinin, ceza çekenleri manen yok etmemesi ve cemiyete uslanmış, yükselmiş birer vatandaş olarak iade etmesi için, gerekli tedbirler alınmalıdır.

Madde 32 — Çocuk suçluların, özel bir ihtimam ve bakım ile yargılanmaları için, büyük şehirlerden başlayarak, özel mahkemeler kurulmasını, ve cezalarını çekecekleri ayrı işlâh evleri açılmasını, lüzumlu görmekteyiz.

Madde 33 — Hakkın fiilî olarak yerine getirilmesi, mahkemece verilen kararın çıkması için geçen zamandan çok daha kısa bir zamanda, gerçekleşebilmelidir. Bunu temin için de, icra usullerinde lüzumsuz sürüncemeleri önleme ve hakka en kısa yoldan varma imkânlarını sağlamak lâzımdır.

Partimiz, bu maksatları elde etmeğe elverişli bulunan tekmiil kanun tedbirlerinin alınmasına çalışacaktır.

MİLLÎ EĞİTİM İŞLERİ

Madde 34 — Maarif sistemimizde, millî eğitim ve öğretim vahdeti prensibinin taraftarıyız.

Madde 35 — Umumî ve meslekî eğitim ve öğretim yurt ihtiyaçlarını karşılayacak umumî bir plâna göre tanzim edilmeli, ve gelecek nesillerin yalnız ilim ve teknik bilgi ile değil, millî ve insanî bütün manevî kıymetlerle de teçhizine çalışmalıdır.

Madde 36 — İlk öğretim, maarif sistemimizin temelini teşkil etmektedir. Bütün ilkokul

*Çocuk suçlular
ve işlâh evleri*

*Hakka en kısa
yoldan varma im-
kânları sağlan-
malıdır*

*Millî eğitim ve
öğretim vahdeti*

*Millî Eğitim ve
Öğretimin yurt
ihtiyaçlarına gö-
re tanzimi*

*İlk öğretimde sa-
vuc bütünlüğü*

öğretmenlerinin aynı ruha ve aynı seviyede bilgiye sahip olmaları esasının gözönünde tutulmasını, bunlar arasında farklı zümrelerin teşekkülüne meydan verilmemesi bakımından, lüzumlu görmekteyiz.

Madde 37 — Orta tahsil kurullarını, gerek program ve talimatname, gerek laboratuvar ve kütüphane gibi öğretim vasıtaları bakımından, istlâh ve takviyeye muhtaç görmekteyiz.

Yüksek öğretime basamak olan liselerin, bu maksadı sağlayacak duruma getirilmeleri lâzımdır.

Madde 38 — Muhtelif derecelerdeki teknik öğretim kurullarını yurdun her tarafına yaymak yönündeki çalışmaları, eğitim ve öğretim cihazımızın ekonomik kalkınmamızda da vazife alması bakımından, yerinde bulmaktayız. Bu çalışmaların iktisadî ihtiyaçlarımızla ayarlanmasını lüzumlu görüyoruz.

Madde 39 — Yüksek öğretim meselesinde keyfiyete önem verilmesi lüzumuna kanîiz. Bütün yüksek öğretim kurullarımızın bu esasa göre takviyesini ve Garp'taki benzerleri seviyesine erştirilmesini istiyoruz.

Üniversiteler, ilmi ve idarî muhtariyete sahip olmalıdırlar.

Muhtelif ilim şubelerinde çalışmak üzere, Üniversite içinde, Araştırma Enstitüleri kurulmasını ve memlekete ait araştırmalara bilhassa önem verilmesini istiyoruz.

★ **Madde 40** — İlimin, tekniğin, güzel sanatların sür'atle gelişmesini sağlamak için bütün vasıta ve tedbirlere başvurmak, bu cümleden olarak ehliyet ve istidatları teşvik etmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuvarlar kurmak, ciddi neşriyata yardımda bulunmak, Türk dilinin, millî bünyesine uygun olarak, sü-

Orta tahsil kurullarında

Teknik öğretim Kurullarının ve ekonomik kalkınma meselesi

Yüksek öğretim Kurullarının takviyesi

Üniversite muhtariyeti

Her türlü ilim hareketleri siyasî ve idarî tesirlerden uzak kılmalıdır

ratle gelişmesi yolundaki ilmi çalışmalara yardım etmek, kısaca, yurdumuzda milli ve insani kültür seviyesinin yükselmesini sağlayacak her faaliyeti desteklemek, kanaatimizce, devletin başlıca vazifelerindendir.

Ancak, dilin, ilmin, sanatın ve her türlü fikir faaliyetlerinin siyasi ve idari müdahalelerden uzak kalmasını, Demokrasi'nin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz.

Madde 41 — Kabiliyetli ve kudreti müsait olduğu takdirde, bir ilkokul öğretmenin, öğretim derecelerini tamamlayarak, Üniversite profesörlüğüne kadar yükselmesine kanuni imkân sağlanmalıdır.

Madde 42 — Doğu bölgelerinde, her derece ve şubede okulları ve nihayet Fakülte ve Enstitüleri ile, bir kültür merkezi yaratmak lüzumuna inanıyoruz.

SANAYİ İŞLERİ

Madde 43 — İktisadi hayatta özel teşebbüs ve sermayenin faaliyeti esastır. Onun için, hususi teşebbüs ve sermayeye serbestlik ve güvenle çalışmak şartları ve yeni yeni iş sahaları sağlanmalıdır.

Faaliyet sahaları iyice hudutlanmak şartıyla, özel teşebbüslerle devlet teşebbüslerinin, yekdiğerine engel olmadan ve karşılıklı yardım suretiyle birbirini tamamlayıcı bir ahenk içinde çalışmalarının hem mümkün ve hem de faydalı olduğuna inanıyoruz.

Madde 44 — Özel teşebbüs ve sermayenin istikrar ve güvenle çalışması bakımından, devlet iktisadi faaliyetlerinin hudutları kesin olarak belirtilmelidir. Bunun için:

Öğretmenlere irakki ve teferrüat hakkı

Doğu bölgelerinde kültür merkezleri kurulmalıdır

İktisadi sahada özel teşebbüs ve sermayenin merkezi

Devlet iktisadi faaliyetinin hudutları kesin olarak belirlenmelidir

a) Devletin ele alacağı işlerin uzun vadeli umumi bir plâna bağlanmak suretiyle önceden herkesçe bilinmesi imkânının temini,

b) Devletin iktisadî hayatı tanzim yolunda alacağı tedbirler ile, Gümrük, Tekel ve para politikası gibi iktisadî hayatla sıkı sıkıya ilgili konularda takip edilecek, ana istikametlerin, yine herkese bilinmek üzere, önceden tâyin ve ifadesini lüzumlu görmekteyiz.

Devlet işletme ve teşebbüslerinin mahiyeti

Madde 45 — Devletin doğrudan doğruya girişeceği iktisadî teşebbüsler şu mahiyette işler olmalıdır:

a) Özel teşebbüs ve sermayenin yetip erişemeyeceği, yahut yeter ve yakın kâr görmediği için girişemeyeceği, fakat bütün ekonomik faaliyetlere müessir olacak ve memleket müdafaa-sını sağlayacak mahiyetteki teşebbüslere girişmek; bilhassa ana sanayii ve büyük enerji santrallerini kurmak; bugün olduğu gibi, demiryolu, liman, su işleri yapmak; büyük taşıt vasıtaları inşa etmek ve işletmek;

b) Millettin, gelecek nesillere de şamil, daimi menfaatleri bakımından devlet elinde bulunması daha faydalı olan büyük maden ve orman işletmeleri kurmak.

Devlet, girişeceği iktisadî işlerde, kazanç maksadından ziyade, benzeri özel işletmeleri sarsmamak kaydıla, milli ekonominin gelişmesi ve halk ihtiyaçlarının karşılanması gayretleriyle hareket eder.

★ c) Devlet işletmeleri ile benzeri özel işletmeler hiçbir suretle birbirinden farklı muamele ve şartlar altında bulundurulmamalıdır.

Devlet iktisadî faaliyetlerinin düzenlenmesi

Madde 46 — Devlet, iktisadî faaliyetleri düzenleme yolunda alacağı tedbirlerde, iktisadî hürriyeti ortadan kaldıran fiilî inhisarları, mil-

li emek ve sermayenin israfını, umumî menfaate ve içtimai adalete aykırı istismaları önlemek gibi maksatlarla hareket eder.

Madde 47 — Memleketin ham maddesini kullanan, halkın zarurî ihtiyaçlarını karşılayan, geniş işçi zümrelerine geçim sahaları sağlayan, dünya piyasalarına göre de rantabl olan sanayi ile, umumiyetle ziraat sanayi ve küçük sanayiden millî ekonomi makamından himayeye muhtaç görülenler, ve halkın, bilhassa köylümüzün boş zamanlarını kıymetlendiren el sanatları, devletçe himaye ve teşvik olunmalıdır. Bu esaslara göre tanzim edilecek bir «Sanayi teşvik kanunu» projesini yüksek meclise sunmak karındayız.

Sanayinin teşvik ve himayesi

Sanayimizin kuruluş ve işleyişinde, «En iyiye en ucuza mal etmek» hedefini daima gözünde bulundurmak icabeder.

★ **Madde 48** — Devlet tarafından kurulan ve programın 45. maddesinde yazılı vasıfları haiz olarak tesis edilmiş bulunan devlet iktisadi teşebbüsleri ve işletmelerinin dışında kalan devlet işletmeleri elverişli şartlarla özel teşebbüslere devredilmelidir.

Devlet işletmelerinin özel teşebbüslere devri

★ **Madde 49** — Milli servetimiz olan ve memleket için büyük faydalar vadeden balıkçılığı ve her çeşit balık sanayi ve ticaretinin inkişafını sağlamak ele alacağımız mevzulardandır.

Balıkçılık Ticaret ve sanayisinin inkişafı

Madde 50 — İktisadi devlet teşekküllerinde verimlerin geniş ölçüde artırılmasını ve masraflarının mühim nisbetlerde azaltılmasını mümkün görmekteyiz. Bu teşekküllerin idaresinde randıman, ve rantabilite hesap ve sesaslarına ve basiretli bir tüccar gibi hareket prensibine sıkı sıkıya bağlanmakla, bu hedefe varılabileceğine inanıyoruz.

İktisadi devlet teşekküllerinde randıman ve rantabilite

Bu maksatla, iktisadi devlet teşekkülleri idare ve murakabesinin, daha ileri ve bu müesseselerin özelliklerine, daha uygun bir şekilde tanzimi ve kanununda değişiklikler yapılmasını zarurî görmekteyiz.

TEKEL İŞLERİ

Tekel fabrikalarının hususî teşebbüs ve sermayeye devri

★ **Madde 51** — Varidat temini gayesiyle tesis edilerek bizzat devlet tarafından işletilmek suretiyle memlekette iş hacmini daraltan, hayatı pahalılaştıran tekel fabrikalarının elverişli şartlarla hususî teşebbüs ve sermayeye devrine taraftarız.

İktisadi idare cihazları ticarî zihniyetle işletilmelidir

Madde 52 — Devletçilik politikasının devlete yüklediği türlü ekonomik vazifelerin lâyıkile başarılabilmesini, iktisadi idare cihazının iktisadi ve ticarî zihniyet ve esaslara göre işlemesine bağlı görmekteyiz.

TİCARET İŞLERİ

Piyasalarda emniyet ve istikrar

Madde 53 — Piyasalarda emniyet ve istikrarın sağlanması şarttır. Kat'î zaruret olmadıkça piyasalara karışılmamalıdır. Bu alanda devlete düşen en önemli vazife, rekabetin ortadan kalkmasını veya daralmasını önlemeğe çalışmak olmalıdır.

Yaşama standardında tabiileştirilme

Madde 54 — Türlü sebeplerden ileri gelen hayat pahalılığı, yalnız dar ve sabit gelirlilere zarar veren bir dert olmakla kalmamış, bütün istihsal maliyetlerini arttırmış, ve milletlerarası piyasaya uymak zorunda kalan dış ticaretimizi güçleştirmiştir. Devletin ilgili cihazları, çalışmalarını bu mesele üzerinde toplayarak, iktisadi ve malî hayatın türlü safhalarında gereken tedbirleri almak suretiyle, yaşama standardını tabiileştirmeye çalışmalıdırlar.

Madde 55 — Paramızın kıymetini, serbest piyasa döviz kıymetleriyle, memleketimizin iktisadi ve mali durumuna en uygun şekilde, ayarlamak, ve bu esas üzerinde tam bir istikrar sağlamak zarureti karşısındayız. Bu yolda gereken tedbirler biran evvel alınmalıdır.

Paramızın kıymetini

TARIM İŞLERİ

Madde 56 — Ziraat, milli gelirin en geniş kaynağını teşkil ettiğine ve nüfusumuzun yüzde sekseni ziraatle geçindiğine göre, ziraat kalkınmanın memleket kalkınmasının temeli olacağına şüphe yoktur. Bu sebeple, devlet gayretlerinin, «Topraktan bol, iyi ve ucuz mahsul almak» hedefinde toplanmasını zarurî görmekteyiz.

Ziraat kalkınması

Madde 57 — Memleketimizde ziraat, diğer istihsal şubelerine nisbetle, emek ve masrafa en az karşılık getiren iştir. Ziraatta maliyet ve satış fiyatları arasındaki fark, asgarî derecededir. Çiftçinin sattığı, satın aldığı maddelere nisbetle, ucuzdur. Maliyetlerin yüksekliği, mahsullerin dış piyasaya arzını da zorlaştırmakta ve istihsal baskı altında bulundurmaktadır. Bu sebeplerle, bir taraftan ziraat maliyetlerinin yükselmesinde tesiri olan âmillerle mücadele etmek, diğer taraftan, ziraat mahsullerimizin iç ve dış pazar şartlarını iyileştirme çarelerini aramak yollarıyla, çiftçiyi bugünkünden daha çok kazanır ve daha fazla istihsal yapar bir hale getirmek, en esash gayelerimizdendir.

Ziraat mahsulâtine deşerlendirilmemesi ve istihsalin artırılması

Madde 58 — Ziraatımız, âlet, çift hayvanı, makine vesair vasıta bakımlarından yoksul olduğu gibi, iyi tohum, ilâç vesair ihtiyaçları da karşılanmış olmaktan uzaktır. Çiftçimizin donatımı işi, ziraat kalkınmamızın başlıca konusudur. Bundan başka, çiftçimizi, işine yarayacak teknik

Çiftçinin donatılması

bilgi ile teçhiz etmeğe ve istihsâl metodlarımızı ıslâha, daha verimli hale getirmeğe mecburuz. Bütün bu ihtiyaçları memleket ölçüsünde karşılayacak tedbirlerin sür'atle alınmasına çalışacağız.

*Zirai kredinin
arttırılması*

Madde 59 — Zirai kredi, istihsal hacmile mütenasip ve istihsali sür'atle arttırmada esaslı âmil olabilecek miktar ve mahiyette olmalıdır. Bu bakımdan Ziraat Bankası'nın faaliyeti ve sermayesinin arttırılması meselesi üzerinde önemle durulmak lâzımdır. Ayrıca, kooperatifleşme yolu ile de kredi darlığına çareler bulunabileceği kanaatindeyiz. Bunun için, kooperatif hareketini hızlandırmaya ve genişletmeğe, ve bundan başka da, yer yer çiftçiye kredi yapacak mahalli bankalar kurulmasına çalışacağız.

Kooperatif mevzuatının tesvi

Madde 60 — Çiftçimizin, kredi kooperatifleriyle olduğu gibi, istihsal ve satış kooperatifleri kurmak ve bunları çoğaltmak yolu ile de, takviyesini lüzumlu görmekteyiz.

Kuraklıkla mücadele

Madde 61 — Zirai kalkınmamızda büyük ehemiyeti aşikâr olan kuraklıkla mücadelenin ve su işlerinin hızlandırılmasını ve genişletilmesini çok lüzumlu görüyoruz.

Hayvancılığının tesvi

Madde 62 — Hayvancılık milli gerilde geniş yer tuttuğu gibi, çiftçimizin yardımcısı, büyük bir yurddaş kütlesinin başlıca vasıtası ve en esaslı besin maddelerimizin kaynağı olmak itibarıyla de, çok önemlidir. Memleketimiz, hayvancılık bakımından, geniş imkânlar göstermektedir.

Hayvan mevcudunu arttırmak ve cinslerini ıslah etmek yolundaki gayretlerin arttırılmasında maddî fedakârlıklardan kaçınılması zaruridir.

Madde 63 — Zirai sanatlara kredi vermek ve gelişmelerine yardım etmek yönünde Ziraat Bankası'nın esaslı gayretler sarfetmesine ve özel teşebbüs ve sermayeyi de bu sahaya çevirmek için her türlü teşvik ve yardımda bulunmasına ihtiyaç görmekteyiz.

Zirai sanatların teşvik ve himayesi

Madde 64 — Devlet, elindeki mahdut imkânları ziraat işletmeciliğine hasretmektense, bundan sonra, bu imkânları çiftçi kütlesinin iyi, bol ve ucuz istihşâl yapmasına yardımcı yolunda kullanılmalıdır. Bu maksatla her bölgede yeni yeni örnek çiftlikler, fidanlıklar, hayvan ıslah merkezleri, tohum üretme ve araştırma istasyonları kurmak volunda çalışmalıdır.

Devletin çiftçiyeye yardımı

Madde 65 — Devlet, ucuz ve her bölgenin tabiat şartlarına uygun âletleri ve yedek parçaları çiftçinin ayağına götürmeli, ve bu maksatla memlekette çok geniş sarf yeri olan basit ziraat âletleri sanayiinin süratle kurulmasını sağlamalıdır.

Basit ziraat âletleri sanayiinin kurulması

Madde 66 — Zirai kalkınmamızda devletin ağır ve geniş vazifeleri bulunduğuna inanıyoruz. Bu vazifelerin yapılması için, meseleyi bütün genişliği ile toptan ele almak, ve işleri, sarfedilecek emek ve paraya nisbetle verimi en çok ve tesirli millî ekonomi bakımından en geniş olanlardan başlamak üzere, tertipleme ve plânlaştırmak lâzımdır.

Zirai kalkınmamızın plânlaştırılması

Madde 67 — Bilgi ile çalışan emek, sermaye ve teşebbüsün ziraat sahasına dökülmesini, zirai istihşal ve millî gelirin arttırılmasında önemli bir konu olarak görmekteyiz. Bu maksadın temini için gerekli tedbirlerin alınmasına çalışacağız.

Bilgi ve sermayenin ziraat sahasına intikali

ORMAN İŞLERİ

Ormanlarımızın muhafaza ve geliştirilmesi

Madde 68 — Milli servetimizin büyük ve önemli bir parçasını teşkil eden ormanlarımızın muhafaza ve geliştirilmesi, devletin daima büyük titizlikle üzerinde duracağı bir konudur.

Köylüye orman mahsullerinin ucuz ve bol olarak tedariki

Madde 69 — Köylünün kereste, odun ve kömür ihtiyacını, zamanında ve yeter miktarlarda ve ucuz olarak vermek ve bu işlerde köylünün emek ve vasıtalarından da faydalanmak, köylüyü ferahlatacak ve devlet orman işletmelerinin işlerini ve masraflarını hafifletecek tedbirdir.

Orman işletmelerinde tasarruf

Madde 70 — Devlet orman işletmelerinin tevzii masraflarile istihşâl masrafları fasıllarında mühim nisbetlerde tasarruflar yapılabileceğine inanıyoruz.

Orman mahsullerinin ucuz ve bol tedariki

Madde 71 — Orman mahsulleri fiyatlarındaki yüksekliğin, umumî hayat ve ekonomik gelişmemiz üzerindeki tesirleri gözönünde tutularak, bu fiyatlarda indirmeler yapılmasını zarurî ve mümkün görüyoruz.

Orman işlerinde özel teşebbüsün serisi

Madde 72 — Ehemmiyetli tesislerin kurulmasını ve toplu istihşâl yapılmasını gerektiren büyük orman işletmelerinin devlet elinde bulunmasını faydalı ve zarurî görmekteyiz.

Kurulacak önemli tesisleri karşılayacak büyüklükte olmayan ormanlar, devletin sıkı mura-kabesi altında, özel teşebbüs elile de işletilebilmelidir.

MALİYE İŞLERİ

Denk bütçe esası

Madde 73 — Samimîlik ve açıklıkla ve çok sıkı bir tasarruf zihniyetile tanzim edilmiş denk bütçe, mali siyasetimizin esasıdır.

İç emniyeti korumak için sağlam bir idare

cihazının işlemesine, dış emniyeti korumak için de millî savunma ihtiyaçlarını karşılamaya yeter bütün masrafları sağlamak bütçenin başlıca hedefidir.

Bütçenin âdi masrafları için açık veya kapalı istikraz yoluna gidilmemeli, ve yeni emisyonlardan kaçınılmalıdır.

Madde 74 — İstihşâlin ve millî gelirin süratle artmasını sağlayacak işlere münhasır kalmak üzere, dahillî istikrazları, ve iktisadî istiklâlimize uzaktan yakından dokunmayacak normal şartlarla, uzun vadeli dış istikrazlar yapılmasını, çok faydalı ve lüzumlu görmekteyiz.

Bütün devlet iktisadî teşebbüsleri için, asıl sermayenin yanında obligasyon çıkarmak usulünden de faydalanılmasını, devlet bütçesinin yükünü hafifletmek bakımından, lüzumlu sayarız.

Madde 75 — Vergilerin, içtimai adalet kaidelerine uygun ve yurddaşların ödeme kabiliyetleriyle mütenasip olmasını, ve vergi sistemimizde, vasıtalı vergilerden ziyade vasıtasız vergilere daha geniş yer verilmesini, gerekli buluyoruz. Şahsî takdire dayanan vergi usullerinden, vergi mahiyeti alan îâne ve bağış yollarından kaçınılmasını, vergi borcundan dolayı hapis cezasının kaldırılmasını istiyoruz.

Madde 76 — Vergi sistemimizin islahı, ciibayyet usullerinin sadeleştirilmesi ve daha emniyetli ve az masraflı hâle getirilmesi suretiyle, yeni vergiler konulmadan dahi, devlet gelirinin arttırılabileceği kanaatindeyiz.

Madde 77 — Memlekette iş hacmini daraltan, istihşâl mâliyetlerine doğrudan doğruya tesir yaparak dış piyasalarla mübâdeleyi güçleştiren veyahut hayat pahalılığının âmillerinden olan vergi ve resimlerde değıştirmeler ve indirme-

İç ve dış istikrazlar

Vergiler içtimai adalet kaidelerine uygun olmalıdır.

Vergi sisteminin islahı, ciibayyet usullerinin sadeleştirilmesi

Vergi ve resimlerde değıştirmeler ve indirme-

*Hazine ve halk
menfaatleri aittir
sınır tesadüf*

ler yapılmasına, ve hayvan vergisinin birden ve ya tedricî surette kaldırılmasına taraftarız.

Madde 78 — Partimiz, maliye işlerinde, hazine menfaatini halkın menfaatinden ayrı ve üstün görmeyen, iktisadî ve içtimâî prensiplerimize uygun bulunan, bir anlayışla yürütülmesi lüzumuna kanidir. Bu esasın gerçekleştirilmesi yönünde, kazaî ve idarî müeyyideler konularına çalışacağız.

BAYINDIRLIK ULAŞTIRMA İŞLERİ

Ulaştırma ekonomisinde gelişme

Madde 79 — Millî ekonominin gelişmesini geciktiren sebeplerden birisi de ulaştırma ekonomimizin yetersizliği ve pahalılığıdır. Ulaştırma işlerimizi, bu görüşün gerekli kıldığı önemle ele almak fikrindeyiz.

*Devlet yolları
köy ve bucak
yolları Demiryolları*

Madde 80 — Modern yol yapımı tekniği. büyük vasıtalarla ve makinele ihtiyaç göstermektedir. Köy bucak yolları dışındaki yapımın merkezden idâresini, esaslı bir plân içinde büyük yol şebekeleri kurulmasını zarurî görüyoruz. Bu bakımdan, kanunlarımızda değişiklikler yapılmalıdır.

Özel kanuna göre köy ve bucak yollarının suritle yapılması da gözönünde tutulmalıdır.

Madde 81 — Demiryollarımızın inşasına devam olunmalıdır. Demiryollarımızı besleyecek kara yolları ile, limanlar, depolar ve antrepoların birbirlerini tamamlayıcı surette yapılmalarını, ulaştırma sistemimizin içinde görüyoruz.

Ulaştırma ucuzluğu

Madde 82 — Ulaştırmada ucuzluğu sağlamak için her türlü taşıt vasıtalarının ve yedek parçalarının memlekete getirilmesinde kolaylık gösterilmesini, akaryakıt fiyatlarının ucuzlatılmasına çalışılmasını zarurî bulmaktayız.

Madde 83 — Umumiyetle ulaştırma, depo ve antrepo ücret ve tarifelerinin milli ekonomiye uygun olarak tesbiti, «Warrant» usulünün tatbiki, gözettiğimiz hedeflerdendir.

Ücret ve tarife

Madde 84 — İstikbâl, hava nakliyatındadır. Bu konu üzerinde önemle duracağız.

Hava nakliyatı

★ **Madde 85** — Devlet denizyollarının yük ve yolcu nakli inhisarı kaldırılarak, kabotaj hakkı seyyan bir surette Türk Bayrağına ait olacaktır.

Deniz nakliyatı

Türk Ticaret mallarını milli vasıtalarımızla dış pazarlara götürmek gayemiz olmalıdır. Dış sularda nakliyat yapan armatörlerin ecnebi şirketlere rekabet etmesini temin edecek himaye tedbirleri alınmalıdır.

Devlet deniz işletmeciliği ile ilgili bütün vasıta, tesis ve teşekkülleri bir idare altında toplamayı gerekli bulmaktayız.

Memleketimizin üç tarafı denizle çevrilidir. Coğrafi durumumuz endüstri, ticareti ve sporu ile bize en ileri denize millet olarak yetiştirmek fırsat ve kabiliyetini vermektedir. Denizciliği Türkün büyük milli ülküsü olarak kabul ediyoruz.

Madde 86 — Çiftçimiz, bir taraftan sel ve taşkınların tahripleri, diğer taraftan kuraklığın acı neticeleri ile daima karşı karşıyadır. Yurtda su meselesi, sağlık bakımından da çok büyük bir önem göstermektedir. Bu sebeplerle, su işlerimize, daima artan bir hızla devam olunmasına çalışmak hedefimizdir. Bu konuda başlanmış işler bitirilmeden yenilerine başlamamak halin icabıdır.

Büyük ve küçük su işleri

Küçük su işleri üzerinde ayrıca önemle durulmakla bu işlerde halkın ve ilgililerin de iştirâkini sağlayacak tedbirler ve müeyyideler aranmalıdır.

